

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Vojska Godnič

Ali je kristaloterapija alternativna znanost?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Vojska Godnič

Mentor: red. prof. dr. Franc Mali

Ali je kristaloterapija alternativna znanost?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Zahvaljujem se mentorju red. prof. dr. Francu Maliju za pomoč
in nasvete pri izdelavi diplomske naloge.*

*Zahvaljujem se staršem, ki so me podpirali med študijem.
Zahvala gre tudi možu, ki mi je vsa ta leta stal ob strani in
sinu, ki me je spodbujal in mi vlival vedno novih moči.*

ALI JE KRISTALOTERAPIJA ALTERNATIVNA ZNANOST?

Trend uporabe alternativnih metod zdravljenja po vsem svetu zelo narašča, pri čemer Slovenija ni nobena izjema. Pri vse večji izbiri novih metod zdravljenja se velikokrat sprašujemo, kako so učinkovite, manj pa kdo jih izvaja. Da je neka metoda škodljiva pomisli malokdo. Kristaloterapija se vse bolj uveljavlja kot alternativna metoda zdravljenja, čeprav ne spada med zelo popularne metode. Diplomaska naloga je osredotočena na vidike kristaloterapije, ki so večini javnosti težje dostopni. Predstavljene so nekatere metode zdravljenja s kristali, ki nam dajo osnovno idejo o tem, kaj kristaloterapija sploh je. Skozi zapise, ki so o kristaloterapiji nastajali skozi čas, pa spoznavamo razvoj in zgodovino vede ter iščemo vzporednice z razvojem znanosti. Še posebej se osredotočimo na iskanje vzporednic med moderno zahodno znanostjo in kristaloterapijo danes. Ugotavljamo da kristaloterapija ne ustreza standardom, ki opredeljujejo moderno zahodno znanost, po drugi strani pa se nam postavi vprašanje, ali je sploh smiselno obravnavati kristaloterapijo z vidika znanosti? Predstavimo tudi nekatere kritike moderne znanosti, ki odpirajo pot alternativnim metodam in zamajejo temelje, na katerih se je znanost legitimirala skozi vsa ta leta. Zanima pa nas tudi mnenje javnosti, ki ga predstavimo skozi intervju.

Ključne besede: kristaloterapija, alternativna medicina, alternativna znanost, znanost.

IS CRYSTAL THERAPY ALTERNATIVE SCIENCE?

The use of alternative methods of medicine and healing is steeply increasing throughout the world making Slovenia no exception to this rule. Due to many types of healing offered we often ask ourselves how effective they are but we do not pay as much attention to its practitioners, so the long-term affect is not taken into much consideration. The graduation paper focuses on perspectives of crystal therapy rarely available to the public. It introduces some basic methods of crystal therapy which gives us the idea of its principles. We can also follow the development of the methods as well as compare it to the development of science in general. The paper is specifically focusing on the link between the modern western science and today's crystal therapy. It can be established that crystal therapy does not meet the standards which define modern western science however the question arises if such comparisons are at all significant. Some of the modern science critics are introduced, they open the way for alternative methods and rocks the foundation of the legitimization of science throughout the years. A public's opinion is also of much interest, which we introduce through the interview.

Keywords: crystal therapy, alternative medicine, alternative science, science.

KAZALO

1	UVOD	6
2	TEORETIČNI DEL	9
2.1	KRISTALOTERAPIJA – KAJ TO JE?.....	9
2.2	ZAPISI O KRISTALOTERAPIJI IN RABI KRISTALOV V ZGODOVINI	19
2.3	ZNANOST IN NE-ZNANOST?	38
2.4	SKLEP TEORETIČNEGA DELA	48
3	EMPIRIČNI DEL.....	51
3.1	OPIS RAZISKOVALNE METODE.....	51
3.2	REZULTATI RAZISKAVE.....	51
3.2.1	MNENJE O ALTERNATIVNI MEDICINI.....	52
3.2.2	POZNAVANJE IN MNENJE O KRISTALOTERAPIJI.....	53
3.2.3	ŠKODLJIVOST METODE.....	56
3.2.4	URADNO PRIZNANJE KRISTALOTERAPIJE.....	57
3.2.5	ALI BI LAHKO UČINKE KRISTALOTERAPIJE DOKAZALI	59
3.3	SKLEP EMPIRIČNEGA DELA.....	61
4	ZAKLJUČEK	63
5	LITERATURA	66
6	PRILOGA	69

KAZALO SLIK

<i>Slika 2.1: Citrin</i>	<i>9</i>
<i>Slika 2.2: Brušeni kristali</i>	<i>16</i>
<i>Slika 2.3: Naslovnica knjige Zgodovina narave.....</i>	<i>26</i>
<i>Slika 2.4: Naslovnica prve publikacije pesniške monografije na temo dragih kamnov. 27</i>	
<i>Slika 2.5: Kirlianova fotografija dlani</i>	<i>43</i>

1 UVOD

Namen tega diplomskega dela ni predstavitev kristaloterapije kot alternativne metode zdravljenja, ampak iskanje vzporednic z znanostjo. Kdor bo nalogo prebral bo kmalu ugotovil, da je v njej predstavitev same metode precej skopa in vsekakor zgolj osnovna informacija. Kristaloterapiji, kot jo poznamo danes, sem namenila le toliko besed, da bo bralec dobil vtis o čem sploh teče beseda. Zakaj? V Sloveniji obstaja kar nekaj literature o kristaloterapiji, ki je obravnavana na različne načine in preko različnih metod. Nekdo, ki bi se z metodo želel seznaniti, bi vsekakor lahko dobil zadostno količino informacij s tega področja praktično v vsaki knjižnici ali boljše založeni knjigarni.

Ker je na sploh v zadnjih časih veliko zanimanja za alternativne metode zdravljenja, je tudi na temo kristaloterapije nastalo kar nekaj člankov v popularnih revijah in časopisih ter prispevkov v televizijskih oddajah. Kakšna je kakovost in verodostojnost teh člankov bi bilo vsekakor vredno razpravljati, vendar naj ta tema ostane odprta za katero drugo diplomsko delo. Mene zanima predvsem kritičen pogled na to alternativno metodo zdravljenja. Ali gre le za vraževerje ali mogoče za nekatere znanstveno dokazljive postopke? Dejstvo, da postaja uporaba mineralov vedno bolj popularna, postavi logična vprašanja: Ali obstaja možnost, da je metoda škodljiva? Ali lahko z neznanjem naredimo več škode kot koristi? Ali pa gre le za vraževerje in torej v nobenem primeru ne moremo škodovati svojemu zdravju, saj metoda praktično ne deluje?

Nekateri kritiki so mnenja, da je metoda učinkovita le za tiste, ki vanjo verjamejo, ker deluje le na psihološki, in ne tudi na fizični, ravni. V tem primeru torej ne bi imeli kaj izgubiti. Odpravili bi se v trgovino, nakupili nekaj mineralov, jih recimo nosili kot nakit in že bi se počutili bolje. Mogoče bi celo prenehala bolečina, ki je bila že dolgo časa prisotna. Vsekakor pa bi bilo dejstvo ali znamo uporabljati kristale za zdravljenje zanemarljivo, saj bi bila dovolj vera v njihovo pozitivno delovanje na naše zdravje.

Kaj pa, če je le kaj resnice v starodavni znanosti, ki svari pred napačno uporabo kristalov? V tem primeru lahko nevede na našem zdravju naredimo več škode kot koristi.

Moje zanimanje za kristaloterapijo se je začelo, ko sem tudi sama zbolela na jajčnikih in je bila po uradni medicini edina možnost operacija ter odstranitev enega izmed njih. Seveda se s tem nisem najbolj strinjala in tako sem začela iskati alternativne rešitve moji težavi. V bioenergetiki se nisem najbolj našla, čeprav vanjo verjamem. Verjamem tudi, da je med izvajalci veliko šarlatanov in sleparjev. Prav tako nisem bila pozitivno naravnana k temu, da bi imel z energijami v mojem telesu opravka neznanec. Iskala sem nekaj, kar bi lahko sama izvajala doma ter bi bilo hkrati povsem varno za uporabo. Tako sem naključno naletela na kristaloterapijo, ki sem jo kasneje prakticirala v kombinaciji z jogo. Moja osebna izkušnja s kristaloterapijo je zelo pozitivna, saj, ne glede na to ali so kristali in joga name vplivali le mentalno ali tudi kako drugače, operativni poseg v moje telo ni bil več potreben. Zdravstvena težava je povsem izginila.

Čez čas sem na kristale pozabila. Na kristaloterapijo sem ponovno naletela, ko sem v službi čisto po naključju organizirala tečaj kristaloterapije, katerega je vodil Tadej Pretner, avtor več knjig o tej tematiki. Zanimanje mi je vzbudila njegova izjava, da je bila kristaloterapija skozi čas znanstveno dokazovana in v neki meri tudi celo dokazana. Tako se je porajala ideja o moji diplomski nalogi, ki bo obravnavala prav to – ali je kristaloterapija znanost ali le šarlatanstvo?

Ker je kristaloterapija zelo stara metoda zdravljenja, bom najprej predstavila zapise in dokaze, ki so nastali od davnine naprej. Da bi bolje razumeli, kaj so ti zapisi sploh pomenili, v nalogi predstavljam tudi razvoj moderne znanosti skozi čas in poskušam povezati določene vzporednice. Zanimajo me predvsem mnenja mislecev in znanstvenikov ter ne toliko stare prakse oziroma načini uporabe kristalov za konkretne težave. Pravzaprav gre ravno za vidik kristaloterapije, ki je večini ljudi, ki jih njene metode zanimajo, neznan. Moj cilj diplomskega dela je poskusiti odgovoriti na vprašanje: Ali je v kristaloterapiji sploh kaj znanstvenega in dokazljivega? Čeprav znanstvenih dokazov o učinkovitosti ni, me zanima: Ali bi bilo metodo sploh mogoče dokazati? Ali se je v preteklosti to sploh poskušalo?

Zanima me tudi mnenje javnosti (tako uporabnikov kot neuporabnikov te metode) o dokazljivosti kristaloterapije. Slednje bom preverjala s polkonstruiranimi intervjuji, saj mi bo takšna metodologija prinesla poglobljen vpogled v mnenja intervjuvancev. Glede na principe in temeljne metode kristaloterapije, ki jih bom predstavila skozi nalogo, je za učinkovitost in delovanje metode mnenje uporabnikov ključnega pomena. Hkrati je mnenje javnosti pomembno tudi glede družbenega položaja posameznih zvrsti znanosti

(vključno z njenimi alternativnimi oblikami), saj se znanost v zadnjem času nahaja pod vedno bolj kritičnim nadzorom javnosti.

Diplomsko delo bo bralcem dalo vpogled v vidike kristaloterapije, o katerih literatura v slovenskem jeziku ni dostopna. Bralcu naloga ponuja nek zgodovinski pregled razvoja kristaloterapije, neko povezanost z znanostjo v preteklosti (morebiti tudi z moderno znanostjo) ter dodatne informacije o kristaloterapiji.

Kot že omenjeno moje diplomsko delo temelji na predpostavki, da kristaloterapija do danes še ni bila znanstveno dokazana, kar podpira logično sklepanje, saj bi sicer kristaloterapija danes veljala za uradno priznana metoda. Moje stališče o tem je, da metoda ima določene možnosti za izvedbo znanstvenih eksperimentov, ki bi lahko privedli do dokazov o njeni učinkovitosti. S tem želim dokazati bolj splošno hipotezo, da vsak tip alternativne znanosti (medicine) na določeni stopnji zgodovinskega razvoja znanosti ne vsebuje vseh zahtevanih epistemoloških in metodoloških predpostavk, ki bi jo kot tako že lahko uvrščal v korpus etabliranih znanosti. To pa ne pomeni, da morda ne vsebuje nekaterih spoznavno-teoretskih in metodoloških nastavkov, ki bi, ob ustreznih zunanjih okoliščinah, te vrste pristopov vedno bolj potiskali v smeri širše družbeno priznane znanosti. Posamezni primeri iz zgodovinskega razvoja znanosti dokazujejo, da so nekatere oblike vedenja, ki se jim je pripisovalo alternativnost ali celo paraznanstvenost, kasneje zasedle vodilno mesto v okviru etabliranih znanosti.

Zanimivo se mi zdi dejstvo, da se s kristaloterapijo ukvarjajo tudi nekateri naravoslovci in uveljavljeni mineralogi. V Sloveniji je poznan naravoslovec in avtor številnih knjig na to temo Tadej Pretner, v svetu pa je boljše poznan Frederick Kunz, ki je bil ugleden član različnih znanstvenih društev in akademij. Kunz je praktično celo svoje življenje posvetil kristalom in izdal kar nekaj literature tudi na temo kristaloterapije.

Postavlja se tudi vprašanje ali je sploh smiselno utemeljevati neko metodo kot znanstveno? Vse bolj glasni so namreč argumenti proti znanosti. Tako Paul Feyerabend ponuja nov pogled na znanost, saj skozi kritiko poruši vse njene principe. Predstavi nam poglede, ki odpirajo pot alternativnim metodam. Skozi različne argumente in kritike tako vrže znanost iz prestola, ki ga je v očeh ljudi zasedala vsa ta leta.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KRISTALOTERAPIJA – KAJ TO JE?

Veliko ljudi je že slišalo za pojem kristaloterapija, vendar le malo ljudi ve na kaj natančno se slednji nanaša. Ta pojem se prevečkrat povezuje z nakitom, izdelanim iz

Slika 2.1: Citrin

kristalov. A kristaloterapija je mnogo več kot kos nakita, ki nam poleg lepšega videza prinese določene koristi. Seveda lahko laik pride tudi do bolj natančnih definicij tega pojma, a večkrat s strani izvajalcev, šarlatanov, te metode, motiviranih z dobičkom, ki nekatere vidike metode izpustijo. Sama bi to zdravilsko metodo rada podrobneje preučila in popeljala bralca skozi vse vidike metode, tudi tiste, ki so javnosti manj poznane.

Večino metode bom predstavila s povzemanjem avtorja Tadeja Pretnerja, katerega bi lahko opredelila kot enega izmed avtoritet na tem področju. Izdal je

več knjig in člankov¹ o tej tematiki in že več kot deset let vodi tudi delavnice o kristaloterapiji. »Njegov pristop k mejnim panogam temelji na sintezi tradicionalnih ezoteričnih znanj, ki jih z nitjo intuicije povezuje z aktualnimi izsledki ortodoksne znanosti.« (Ln Magazin 2008). Tadej Pretner je končal študij na Oddelku za tehniško varnost, Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo, kjer se je pravzaprav začelo njegovo zanimanje in želja po razumevanju delovanja stvari. Je član Sekcije terapevtov naravnega zdravljenja, predavatelj kristaloterapije in holistične radiestezijske na prvi šoli za bioenergoterapevte (MAAT – ENOST). Sodeluje tudi pri izobraževanju zdravilcev v

¹ Članke je izdal v revijah Misterij, Aura in Horus. Izdal pa je kar nekaj knjig na to tematiko, med drugimi Uporaba mineralov v zdraviteljstvu in osebni rasti (1999), Minerali*zdravje*duhovnost (2001), Dih zvezd – simbolika in astrološka delitev dragih in okrasnih kamnov (2002), Mala enciklopedija zdravilnih kamnov (2005) in Praktična uporaba zdravilnih kamnov (2007) (Pretner 2008).

sklopu programov GZS, kjer je tudi član izpitne komisije za bioenergoterapijo. (Pretner 2008).

Če se vrnemo na obravnavano temo, želim najprej predstaviti kaj sploh je kristaloterapija. S tem bom opredelila predmet naše razprave. Kristaloterapija je alternativna metoda zdravljenja. Poznanih je več kot sto različnih metod alternativnega zdravljenja, med katerimi so ene bolj, druge manj uveljavljene. A kljub temu pa večina ljudi ob omembi alternativne medicine pomisli na bolj uveljavljene prakse, kot so bioenergetika, homeopatija ali kiropraktika.

Najprej bi rada razjasnila pojem alternativna medicina – kaj to sploh je? Po definiciji je to komplementarna medicina, torej medicina, ki dopolnjuje uradno priznano medicino. (Inglis in West 1988).

Zadnje čase pa se vse več ljudi odloča za alternativo medicino kot za njihovo osnovno, in torej ne le komplementarno, metodo. K temu v veliki meri pripomore dejstvo, da uradna medicina žal še ne ponuja vseh rešitev za bolezni, obenem je vedno več tudi opozoril o stranskih učinkih uradnih zdravil. Na splošno se ljudje odločajo za alternativno medicino, ko ne najdejo pravih rešitev v uradni medicini.

»Kristaloterapija uporablja vibracijske lastnosti različnih kristalov - frekvence - za zdravljenje telesa, duše in duha. Kristali vsebujejo zdravilne moči, ki izvirajo iz njihove sestavine: različnih mineralov, kovin ter njihove oblike in barve. Vsak kristal niha z lastno valovno dolžino in ustvarja harmonično resonanco. Te frekvence so podobne našim telesnim in avričnim. Na tak način lahko razumemo vpliv kristalov na ljudi.« (Turnšek² 2008).

O kristalih in njihovi uporabi v različne namene je napisanega veliko, še posebej zanimiva se mi zdi izjava dr. Gorazda Gaveza, iz katere je moč razbrati, da je učinkovitost kristalov odvisna od našega načina gledanja na njih. »Lahko jih gledamo kot neuki laiki, ki čutimo do njih neko nedoločeno privlačnost, ki jih občudujemo in se jih veselimo, kadar dobimo kakega od njih v dar ali če se sami osrečimo z njim. Nanje lahko gledamo še kako drugače. Lahko jih gledamo tudi kot način, kako nam bodo poskusili povrniti zdravje...« (Gavez 1997, 4).

² Marijan Turnšek se ukvarja s kristaloterapijami, radioniko in vibracijskim zdravljenjem že dvajset let. Svoje izkušnje uporablja pri pomoči in zdravljenju ljudi in Zemlje. (Turnšek 2008).

Z razumevanjem kristaloterapije, je tesno povezano razumevanje nekaterih pojmov, ki govorijo o nefizični naravi telesa. Kristaloterapija v veliki meri temelji na tem, da v telesu niso le fizični procesi in da telo ni le fizično, ampak priznava tudi obstoj avre.

Kaj je avra? Avra obdaja fizično telo. Obstoj avre je utemeljil Kirlian preko Kirlianove fotografije³, poznamo pa tudi druge razlage avre. Po Kirlianu je slednja iz ene plasti, po Brennanovi pa je recimo sestavljena iz štirih teles.

S pomočjo Kirlianove fotografije so ugotovili, da se bolezni pojavljajo na energijskih telesih mnogo prej kot na fizičnem telesu. Opazimo jih kot temne madeže(običajno), ki se nahajajo v, sicer svetlejših, plasteh avre. »Na osnovi barve avre lahko ugotovimo psihofizično stanje človeka, kar pomeni, da nam je Kirlianova fotografija lahko v pomoč pri zgodnjem diagnosticiranju.« (Pretner 2005, 36).

Po B.A. Brennanu poznamo eterično telo, ki variira med svetlo modro in sivo barvo, kateri sta odraz karakterja osebe, in se nahaja tik ob fizičnem telesu. Nad eteričnim se nahaja čustveno telo, barve tega telesa izvirajo iz trenutnih čustev. Nadalje je mentalno telo, v notranjosti katerega se pojavljajo kroglice različnega sijaja, ki odražajo čustveni odnos do miselnega vzorca. Nazadnje pa je še astralno telo. Ko zbolimo je oslABLJENO eterično telo, zato mu moramo dovajati ustrezno barvo, kar lahko storimo tudi z minerali nežnejših barv. (Pretner 2005).

Nekateri avtorji pišejo celo o sedmih in ne štirih telesih. Poleg zgoraj že omenjenih se navajajo še Duševno telo, ki predstavlja lastne zahteve, Ego, ki zavzema delovanje božjega in Bog, ki je neumrljivi duh. Zadnja tri telesa, imenovana tudi višja telesa, naj bi zagotavljala neumrljivost in večnost duše. (Lopes 1994).

Kristaloterapija se v veliki meri upira na delovanje čakrer. »Čakre (v sanskrtu ta izraz pomeni kolo) so energijski vrtinci, ki povezujejo naša subtilna telesa. Preko njih prehaja v fizično telo prana (univerzalna energija, univerzalno energijsko polje, chi, organska energija). Vsaka čakra je vhod za energijo določene frekvence. Če čakre ne delujejo oziroma se ne vrtijo pravilno, je zmanjšana količina energije, potrebne za napajanje fizičnega telesa, kar se odrazi kot bolezen.« (Pretner 2005, 61). Čakre so povezane z žlezami in ko tako povezavo poznamo, lahko povežemo napake v čakrah z določenimi boleznimi. Takih čakrer je v telesu veliko, vendar poznamo 7 glavnih čakrer, ki jih na tem

³ Več v poglavju »Zapisi o kristaloterapiji in rabi kristalov v zgodovini«.

mestu ne bom podrobneje opisovala. Bistvena za nas pa je ugotovitev, da ne obvladujejo vseh procesov v telesu zgolj možgani. Sodobna medicina je prišla do ugotovitev, da so za psihosomatska obolenja odgovorni avtonomni možgani, ki se nahajajo v trebušnem delu. Vedo o preučevanju trebušnih možganov, nevrogastroenterologijo, je v 19. stoletju utemeljil nemški nevrolog Leopold Auerbach. Odkril je, da ves prebavni trakt ovijajo tanki sloji živčnih celic, ki so jih kasneje definirali kot druge možgane, ki sicer ne služijo zgolj prebavi. Delujejo povsem avtonomno in pošiljajo celo več informacij v možgane kot jih iz njih dobijo. Delovanje teh, drugih, možganov je raziskovalo več posameznikov, zanimivo pa je razmišljanje Emerana Mayerja, docenta Kalifornijske univerze, ki meni, da duševna razpoloženja, kot je na primer depresija, izvirajo iz trebušnih možganov.

Če se vrnemo spet na čakre lahko rečemo, da je vsaka čakra povezana z določeno barvo, zato moramo pri zdravljenju z minerali biti pozorni na izbor ne le barve, ampak tudi učinka na telo. Nekatero čakre lahko delujejo oslABLJENO, zgodi pa se tudi, da delujejo hiperaktivno. (Pretner 2005).

Vsaka čakra deluje na določeno območje telesa, obenem pa vplivajo tudi druga na drugo. »Ko je ena čakra v neravnovesju, lahko zmede tudi delovanje ostalih čaker. Skozi čas pa to privede do fizičnih bolezní ali psiholoških neravnovesij.« (Morningstar 2004, 136).

»V kristaloterapiji uporabljamo žlahtne kamne, pri katerih je zelo pomembna tudi barva. Z uporabo pravih kamnov točno določenih barv lahko odpravljamo blokade, zavore v človeku in očistimo avro.« (Kozjek 2004, 36).

Zdravljenje čaker s pomočjo kristalov poteka tako, da v levi, sprejemni, roki držimo mineral, desno pa položimo na čakro. Nato pozornost in pozitivne misli usmerimo v čakro ter tako miselne in čustvene vzorce spremenimo v pozitivno energijo. (Pretner 2005).

Da sploh začnemo uporabljati mineral v zdravilne namene, ga moramo predhodno očistiti in energijsko aktivirati. Če predpostavljamo, da so kristali živa bitja, kar naj bi dokazali z obstojem avre, lahko sklepamo, da je vpliv obojestranski. Tako kot vpliva mineral na nas, lahko tudi mi s svojim odnosom vplivamo nanj. Preden pride mineral v

naše roke, gre v procesu prodaje skozi mnoge roke in se tako navzame energije mnogih ljudi. A slednje niso vedno pozitivne. Prav tako tudi minerali vplivajo drug na drugega, med transportom in tudi prodajo pa so ponavadi med seboj pomešani. (Pretner 2005).

»Čiščenje kristalov odstrani neželene energije in obnovi njihovo naravno čistost, zato ga moramo uporabiti vsakič, ko so uporabljeni za zdravljenje. Če ne očistimo kristalov, bodo postali manj učinkoviti in podvrženi neravnovesjem in energijsko neaktivni.« (Morningstar 2004, 139).

Poznamo več vrst čiščenja, čiščenje z negativno nabito vodo, mentalne tehnike itn. Na kratko bom predstavila dve izmed tehnik. Predstavitev vseh tehnik praktično ni mogoča, smiselno pa je poznati čim več tehnik, saj tako lahko izmed vseh najdemo sebi najbolj primerno.

Vodo, obogateno z negativnimi ioni, naredimo tako, da v vodi raztopimo sol, ki je lahko morska ali jodirana, ali sodo bikarbono. V tako vodo nato položimo mineral in tako se očisti. Vendar za čiščenje s to tehniko niso primerni vsi minerali, saj lahko večplastne minerale sol prelomi, s tem ko gre voda med plasti, sol pa kristalizira in mineral »raznese«. Prav tako ni primeren postopek za kovine, pri katerih pospeši oksidacijo. V teh primerih lahko mineral kar zakopljemo v sol. Večino mineralov lahko očistimo s pomočjo hematita, ki ga občasno zakopljemo v zemljo za ponovno energijsko regeneracijo. (Pretner 2005).

Če sem zgoraj predstavila »fizično« čiščenje mineralov, pa bom sedaj opisala mentalno tehniko, imenovano »srečanje neba in zemlje«. Gre sicer za metodo programiranja mineralov, vendar pa lahko njen prvi del uporabimo tudi zgolj za čiščenje mineralov. Metoda ni priporočljiva za minerale v katerih so uroki oziroma so jih nosile bolne osebe, saj gre za energijsko poistovetenje z mineralom. Za lažje delo si izberemo mineral pravilnih oblik. Gre za to, da se najprej sprostimo in uglasimo z vibracijo minerala. Ko smo tako povezani z mineralom, smo kot bi bili mi mineral oziroma njegova energija. Začnemo z dihanjem, ki iz zemlje z vzdihom prinese transformacijsko moč zemeljskega ognja, z naslednjim vzdihom pa univerzalno ljubezen iz vesolja. Tako dihanje ponavljamo dokler nismo polni zlate energije, ki se iz srca širi po celem telesu.

Nato ozavestimo steber energije, mineral pa je stična točka med zemljo in vesoljem ter se v taki povezavi povsem očisti.

Ko je mineral očiščen, ga je priporočljivo še programirati. Programiranje sicer ni nujno, saj imajo minerali že sami po sebi določene lastnosti, vendar pa lahko s programiranjem še dodatno povečamo učinkovitost pri uporabi.

Kot že omenjeno je voda ⁴zelo dovzetna za energijske vplive, iz česar je moč sklepati, da bo minerale, ki vsebujejo vodo, tudi najlažje programirati. Prav tako se spomnimo spominskih lastnosti, ki jih ima silicij. Torej, če bomo silicijeve minerale, ki vsebujejo vodo, programirali, bo voda z lahkoto prevzela informacije, silicij pa si jih bo zapomnil.

Na primeru kamene strele, ki je univerzalen kristal, bom opisala klasično metodo vstavljanja programa v mineral. Ko sproščeno in vzravnano sedimo, kameno strelo držimo v levi roki (ki je tudi sprejemna roka pri desničarjih, pri levičarjih pa ravno obratno), obrnjeno navzgor. Prepustimo se vibracijam kristala. Ko zavibriramo s kristalom, ga preložimo v desno, oddajno, roko in ga namestimo na solarni pleksus, vedno s konico obrnjeno navzgor. Preko desne roke položimo še levo roko. Mentalno se preselimo v kristal in mu posredujemo naš program oziroma želje, tako da si željo vizualiziramo⁵ in se počutimo srečni v vizualizaciji. Na koncu si predstavljamo, kako se mreža kristala zapira in v sebi zadrži program. Če programiramo kameno strelo za zdravljenje preko čakler, jo lahko programiramo z barvo ali tonom.

Seveda naletimo tudi na situacijo, ko potrebujemo zbrisati program. To najlažje stori oseba, ki je kristal programirala. Brisanje poteka na podoben način kot programiranje. V fazi uglašanja z mineralom ga držimo v levi, nato prenesemo v desno roko in vizualiziramo odprtje kristala ter žarek očiščujoče bele svetlobe. Seveda prav tako kot pri metodah čiščenja obstaja tudi pri programiranju več različnih metod, ki jih v nalogi ne bom opisovala.

Kristali lahko igrajo pomembno vlogo tudi pri duhovni rasti. »Zaradi splošnega sprejetja t.i. Aristotelovega modela mišljenja (s čuti opažaš, vtise primerjaš in narediš sklep) in delovanja cerkve, je bil v preteklosti pomen navdiha zanikan, vendar pa ne

⁴ Vpliv energije na sestavo vode je preučeval Masaru Emoto, ki je leta 1992 prejel naziv doktor alternativne medicine. Svoje raziskave je predstavil v knjigi Sporočilo vode, ki je doživela številne prevode. V njej med drugim ugotavlja tudi vpliv misli na strukturo vode. (Emoto 2004).

⁵ Vizualizacija je vizualna predstavitev, upodobitev (SSKJ 1995).

moremo mimo dejstva, da je bilo mnogo najpomembnejših odkritij in izumov doseženih prav s pomočjo navdiha, ki je pravzaprav posledica zavestnega stika z akašo oziroma tistim njenim delom, ki ga je C. G. Jung imenoval kolektivno nezavedno.« (Pretner 2005, 101). Jungovo teorijo o kolektivni podzavesti so odkritje morfogenetskih polj in kasnejše raziskave še potrdile. Da je prišlo do identičnih znanstvenih odkritijh istočasno na različnih delih sveta, lahko pojasnimo le s tem, da misli in čustva vsakega človeka prispevajo h kolektivnemu nezavednemu. V stik z akašo naj bi prišli lahko tudi med spanjem, saj se takrat zniža frekvenca možganov na raven zemeljske frekvence. To se je zgodilo tudi Einsteinu, ki je formulo relativnostne teorije sanjal in jo, ko se je zbudil, tudi zapisal. Prav akša naj bi bila večplastna, ena izmed plasti pa vsebuje sled vseh dogodkov, ki so se in se še bodo zgodili. Stik z akašo lahko dosežemo tudi s kristalno kroglo ali kameno strelo. (Pretner 2005).

O pomenu intuicije v svojem delu Logika znanstvenega odkritja govori tudi Karl Raimund Popper. Meni, da za porajanje novih idej ne obstaja logična metoda, niti ni možna logična rekonstrukcija tega procesa. Strinja se tudi z mnenjem, da vsako odkritje vsebuje vsaj kakšen iracionalen element oz. kreativno intuicijo. »Podobno govori Einstein o 'iskanju tistih zelo splošnih zakonov[...], iz katerih lahko dobimo sliko sveta s čisto dedukcijo'. Meni, da 'k tem [...] zakonom ne pelje logična pot. Dosežemo jih lahko le z intuicijo, temelječo na nečem, kar je podobno intelektualni ljubezni do predmetov izkušnje'.« (Popper 1998, 28). A kljub temu poudarja pomen nadaljnega znanstvenega preverjanja teh idej ali teorij. Pomembno je namreč vsako idejo preveriti po ustaljenih postopkih. A določena teorija sicer ni nujno dokazljiva, a je pomembno, da je ne moremo zavreči. (Popper 1998).

O moči naših misli najdemo zapise v večini literature, ki se ukvarja s kristaloterapijo, bistvo tega nauka pa je: »Misli nosijo barvo naše avre in tvorijo povezavo med vami in dogodki oziroma svetom. Če vanj pošiljate prijazne in ljubeznive misli, tedaj sodelujete pri ustvarjanju nekega novega, drugačnega sveta. Vsi mi smo tvorni del ustvarjalnega načrta.« (Lopes 1994, 57).

Vpliv naših misli na vodo je dokazoval tudi Masaru Emoto, ki je delal poskuse govora z vodo. Na stekleničke destilirane vode je napisal besedi »hvala« in »tepec«, testni skupini ljudi pa sta to ponavljali vodi. Slike kristalov vode, ki so bile posnete na minus petih stopinjah Celzija so pokazale občutne razlike med kristaloma vode. Voda, ki so ji

govorili hvala, je naredila čudovite kristale z lepo, uravnoteženo obliko. Voda, kateri so govorili tepec, pa je naredila kristale, čisto razbite na delce. Povezavo z obliko kristala in vode je našel tudi z glasbo in umetnostjo. (Emoto 2004). Tu se je nedvomno pokazalo, da je voda dovzetna na okolico, kar ni zanemarljivo ob dejstvu, da je večina našega telesa sestavljena prav iz vode. Dokazi sicer niso bili povsem znanstveno izvedeni, ne moremo pa zanemariti dejstva, da so s tem poskusom prišli do določenih pomembnih odkritij.

Če bi želeli uporabljati kristale v različne namene zdravljenja bi potrebovali zelo veliko kristalov, kar pa včasih iz različnih razlogov, največkrat finančnih, ni mogoče. Kameno strelo, kot univerzalni kristal, lahko v obliki energijske palice uporabljamo kot medij za osnovne specifične energije. Kaj pa sploh je energijska palica? Kot jo opisuje Djuro Despot⁶ gre za palico, ki je sestavljena, kot že rečeno, iz kamene strele in vstavljena v bakreno cev, ovito v usnje. Pri delu z energijsko palico moramo uporabiti vizualizacijo in čustveni naboj, saj brez čustvene energije palica ne deluje učinkovito. Palico lahko uporabljamo za aktiviranje mineralov za kristaloterapijo, delovanje na oboleli organ direktno, delovanje čakernitn.

Slika 2.2: Brušeni kristali

⁶ Djuro Despot je prvi v Jugoslaviji pisal o energijskih palicah v delu »Iscljivanje kristalima«. (Pretner 2005).

Najpogostejša oblika uporabe kristalov je nošenje nakita iz dragih in okrasnih kamnov. Ker so nakit izdelovali v določene namene, so ga simbolno oblikovali v določene forme. »Na ta način so dragi in okrasni kamni simbolizirali človekovo kreativnost, saj so bili ljudje v želji po razumevanju relacij, na osnovi katerih smo povezani med seboj, kot tudi z naravo in silami vesolja, prisiljeni razmišljati in ustvarjati.« (Pretner 2005, 112). Večinoma so nakit nosili kot amulete in talismane, ki naj bi jih povezovali z nekimi višjimi silami. V čem se razlikujeta amulet in talisman? Amuleti so bolj univerzalno usmerjeni in služijo kot zaščita pred zlom, talismani pa privabljajo pozitivno energijo in so izdelani za točno določen namen.

Danes se za nakup amuletov in talismanov najpogosteje odločajo ženske. Če so včasih ljudje v njih iskali predvsem zdravstvene rešitve in zaščito, pa se danes v največji meri uporabljajo za čustvene probleme. Staroegipčanska simbola ank⁷ in skarabej sta še danes pogosto v uporabi.

Poznamo več vrst nakita z dragimi kamni, med katerimi je najpogostejša oblika zagotovo prstan. Okrogla oblika simbolizira večnost in tudi omejitve. Prav zaradi simbolne omejitve so v antični Grčiji in v starem Rimu svečeniki pred vstopom na sveto mesto prstane sneli. Kristjani so prstane nosili po zgledu poganov, okrašeni so bili s podobami golobice, ribe in sidra.⁸

Pri nošenju prstanov v namen zdravljenja preko delovanja na določene organe pri tem nista pomembna le kovina in kamen, ampak tudi prst na katerem je prstan nošen. Tako srebro in nežni kamen pomirjata, medtem ko zlato in na primer diamant poživljata delovanje organa.

Precej podobno simboliko kot prstani imajo zapestnice, le da ob nošenju (običajno na roki) delujejo na vse organe. Uhani so bili v starih kulturah namenjeni zaščiti pred boleznimi, kasneje pa so postali simbol suženjstva. Verižice predstavljajo vez med tistim, ki jo nosi, in tistim, ki jo je podaril. Energijsko močnejše kot ostale vrste nakita pa delujejo ogrlice.

Nošenje nakita s kristalov je lahko tudi škodljivo. »Ob raziskavah avre je bilo ugotovljeno, da nošenje nakita do neke mere avro spremeni« (Pretner 2005, 125).

⁷ Križ z vozlom

⁸ Golobica je bila simbol čistosti in preprostosti. Riba je bila simbol vode, življenja in plodnosti. Sidro je bilo simbol odločnosti, zvestobe in upanja. (Pretner 2005).

Najprej si oglejmo škodljive oblike nakita. Večinoma nakit oblih oblik deluje blagodejno, nakit ostrih robov pa lahko pri občutljivejših ljudeh povzroči odpor. Pomembni so tudi energijski vplivi zunanjega sveta na nakit. Teh energij se nakit lahko navzame že med samo izdelavo od izdelovalca. Nakit, ki ga podedujemo, pa je prežet z energijo prejšnjega lastnika. (Pretner 2005).

»Kadar ste 'podedovali' določeno bolezen od vaše stare mame, potem je lahko prenašalec bolezni podedovani nakit. Ta se je lahko združil z nosilcem, da nihanja, ki prinašajo bolezen ni več mogoče odstraniti« (Lopes 1994, 24).

Nakit iz kristalov je primeren predvsem ko potrebujemo dodatno vzpodbudo. Naenkrat lahko nosimo le kristal ali dva, saj preveč kristalov zmede energijsko sporočilo, ki je namenjeno telesu. (Morningstar 2004).

V kristaloterapiji se srečamo tudi z nihali iz kristalov. »Uporaba kristalnih nihal je učinkovita pri odstranjanju energijskih neravnovesij s finih energijskih sistemov.« (Morningstar 2004, 150). Nevtralno nihanje nihala je v liniji naprej – nazaj. Ko pridemo do točke, kjer je neko neravnovesje, ki ga nihalo lahko varno in hitro odstrani, bo začelo nihati z vzorcem, ki omogoča odstranitev neravnovesja in se nato spet vrne v nevtralno nihanje.

Uporaba kristaloterapije se, za boljšo učinkovitost, pogosto kombinira z ostalimi metodami. Tako je pri ayurvedi, barvna terapija in kristaloterapija v kombinaciji, pomembna prehrana. Ayurveda je sestavljena iz dveh besed: ayur, ki pomeni življenje in veda, ki pomeni znanje. Torej je veda o življenju, ki izvira iz stare Indije.

»Ayurvedska medicina temelji na prepričanju, da vse bolezni izvirajo iz prebavnega sistema in nastanejo ali zaradi slabe prebave hrane, ki je glavna prehrana telesa ali zaradi ponavljajočih in nepravilnih diet za našo *dosho* (naravo)« (Morningstar 2004, 10). Poznamo tri tipe narave, vata, pitta in kapha. Za uspešno zdravljenje oziroma zdravo življenje moramo najprej ugotoviti kateri tip smo, nato pa živimo temu tipu primerno. Najpomembneje je, da jemo nam primerno hrano. Seveda je pomembno, da prehrano kombiniramo tudi s primernimi barvami, ki nas obdajajo in uporabo ustreznih kristalov. Izvor ayurvede ni popolnoma opredeljen, znano pa je, da je stara več tisoč let in izvira iz Indije. Prvi zapisi o njenih praksah so zbrani v knjigi Atharva Veda. (Morningstar 2004).

Med mnenji vseh omenjenih avtorjev glede bistva kristaloterapije ni večjih odstopanj. Nekateri avtorji kristaloterapijo kot metodo zgolj preletijo in se posvetijo bolj konkretnim primerom uporabe pri različnih boleznih, drugi jo predstavljajo v širšem kontekstu (kot npr. Morningstar v sklopu Ayurvede). Sama pogrešam predvsem širši kontekst kristaloterapije, saj menim, da gre bolj za način življenja kot zdravilsko metodo. Na osnovi predstavljenih teorij avtorice Ayurvede, ki govori o tem, da bolezni izvirajo iz neravnovesij v telesu, bi bilo smiselno kristaloterapijo vključiti v širši, vsakdanji kontekst. Če bi kot zdravi živeli v stiku z naravo in kristale uporabljali v vsakdanjem življenju (npr. za zmanjševanje stresa, ob čustvenih neravnovesjih, lažjih bolezenskih stanjih itd.) menim, da bi bila učinkovitost te metode večja. A zaradi današnjega hitrega načina življenja je to, razumljivo, težje izvedljivo v primerjavi z nakupom kosa nakita ter ga nositi v veri, da nam pomaga ali nas ščiti.

Glede metod čiščenja in programiranja naj povem, da sem jih tudi osebno preizkusila na eni izmed delavnic Tadeja Pretnerja. Same metode so izredno enostavne in jih lahko izvaja praktično vsakdo in kjerkoli. Principi teh metod so mi osebno blizu, saj izvirajo iz nekaterih drugih znanj ali veščin. Tako lahko mentalno čiščenje kristalov povežemo z meditacijo, fizično čiščenje z vodo pa s čiščenjem telesa, kjer ima voda pomembno vlogo. Seveda moramo pri tej razlagi vzeti v zakup tezo, da so kristali živa bitja. Ko to storimo lahko vidimo, da voda na živo telo deluje očiščevalno in je prisotna tudi v veliko prečiščevalnih dietah, meditacija razbremeni misli in mišice ter na ta način nekako 'očisti' živo telo. Ena izmed tem v nadaljevanju moje naloge bo tudi ali so kristali živa bitja ali ne. Vsekakor te teze ne zavračam, saj menim, da so bili izvedeni nekateri eksperimenti, ki jim kljub pomanjkanju nekaterih znanstvenih elementov ne gre povsem odreči znanstvene teže.

2.2 ZAPISI O KRISTALOTERAPIJI IN RABI KRISTALOV V ZGODOVINI

Na samem začetku poglavja naj izpostavim pomen pravične obravnave pojma. Giddens izpostavlja prevelik pomen relativizma pri preučevanju novih pojavov. Nesmotno je namreč gledati na neke pojave, ki so prisotni npr. v plemenih z vidika Zahodne znanosti. »Zahodnjakovo razumevanje magije Azandov je hermenevtični problem, ki vključuje posredovanje pomenskih okvirov; tako razumevanje ne izključuje logične

možnosti, denimo, primerjanja veljavnosti teorije, da bolezen povzročijo klice, s teorijo, ki pravi, da bolezen lahko izzovejo magijski rituali, narobe, tako razumevanje je pogoj za to možnost.« (Giddens 1989, 166).

George Frederick Kunz, avtor, katerega povzemam v večjem delu obravnave tega sklopa, je pomemben vir v mineraloških krogih. Večino svojega znanja je pridobil kot samouk z zbiranjem kristalov in informacij iz vseh koncev sveta. Informacije, ki jih je pridobival iz Evrope in Amerike, je pridobival osebno od lokalnih minerologov. Pri triindvajsetih je postal podpredsednik znane New Yorške zlatarne Tiffany & Co., kjer je bil kot strokovnjak za drage kamne in na tem položaju ostal skoraj celo življenje. Ne le, da o njegovem pomenu za kristaloterapijo govorijo številni ponatisi in prevodi njegovih knjig, ampak tudi njegovi dosežki v znanstvenih krogih. Bil je soustanovitelj Minerološkega kluba New York, družabnik Ameriške zveze za napredek znanosti, član Minerološke zveze Amerike, Geološke zveze Amerike, in še mnogo drugih priznanih znanstvenih društev ali zvez. Bil je soustanovitelj in predsednik Muzeja miroljubnih veščin (Museum of Peaceful Arts), podpredsednik akademije znanosti v New Yorku in Ameriškega inštituta rudarstva in strojnega inženirstva. Kunzovo kolekcijo kristalov hranijo v Ameriškem muzeju naravne znanosti, s svojimi zbirkami pa je sodeloval tudi na različnih razstavah. Iz vsega opisanega menim, da je več kot primeren vir za znanstveno obravnavo kristaloterapije. (Kerr 1933).

Že od nekdanj so bili dragi in poldragi kamni cenjeni med ljudmi, kot dokaz za to so monumenti prazgodovinskih civilizacij, v katerih so bili najdeni tudi kristali. Magi, jasnovidci in astrologi so kristalom pripisovali nadnaravne sposobnosti. Vsak kamen naj bi imel določene lastnosti, ki jih definirajo planeti, določene »sposobnosti« in zodiakalne povezave z letnimi časi. Ti zgodnji modrijani so bili prepričani, da lahko kristali obvarujejo otroke pred hudičem, če nosijo talismanske, rojstne in zodiakalne kristale.

O uporabi kristalov kot amuletov in talismanov priča več antičnih zapisov in prav zaradi vere v njihove magične moči naj bi postali tako razširjeni kot okrasni predmeti. Seveda je takšno teorijo zelo težko potrditi, saj kljub nekaterim zelo starim zapisom le-ti ne segajo dovolj daleč, da bi pričali o uporabi prvih amuletov, ki izvirajo še več tisoč let v čas, preden se je civilizacija dovolj razvila, da bi lahko proizvedla najenostavnejše

zapise. Prav zaradi tega so se nekateri raziskovalci raje upirali na navade in običaje tako imenovanih neciviliziranih ljudstev iz naših časov, a v vednost moramo vzeti, da čeprav se nam nekatere reči zdijo zelo nerazvite, so vseeno rezultat dolgega procesa razvoja. Čeprav se je ta razvoj pred veliko leti ali stoletji ustavil, je za razvoj določenih običajev, ki jih najdemo v najosnovnejših plemenih, moralo preteči veliko časa. Kljub temu ima veliko neciviliziranih ljudstev zelo zapletena pravila in poglede, ki pričajo o znatnem premišljevanju. (Kunz 1913).

Iz zgoraj napisanega je razvidno, da nekega pravega načina za interpretacijo starih običajev pravzaprav ni. V veliki meri gre za to, da lahko o nečem le teoretično razmišljamo, popolnoma dokazati pa se tega vsekakor ne da. Pojavljajo se pomisleki tudi o tem, da so praljudje kristale nosili le kot okras, kot nekaj, kar je kazalo na njihovo premoč – kot se to dogaja tudi v živalskem svetu in prav iz tega izvira teorija o naravni selekciji.

Ker so kristali večinoma nedefiniranih oblik in torej ne spominjajo na katero od živali oziroma živečih form, lahko sklepamo, da so bili nošeni predvsem zaradi leska in barvitosti. Kot okras so praljudje najprej uporabljali kristale, ki so »mehki« in je tako vanje lažje zvrtni luknje, trši kristali pa so, dolgo preden so lahko postali okras, služili predvsem kot igrače.

Prav zaradi vsega truda, ki so ga ti praljudje morali vložiti v to, da je kristal lahko postal okras in bil nošen, se je ob tem porajala sreča in občutek moči ter zadovoljstva. Iz tega se je kasneje razvila vera v njihovo moč in posledično tudi v to, da v njih bivajo nadnaravna bitja.

Kristali pa niso bili vedno znak nekaj dobrega in pozitivnega. Perzijska legenda, ki govori o izvoru diamantov in ostalih kristalov, kaže na to, da je Vzhod gledal na kristale kot na izvor greha in žalosti. Legenda govori o tem, da ni Bog ob kreaciji sveta naredil neuporabnih reči (kot so zlato, srebro, dragi kamni in diamant), ampak Satan, ki je pozorno spremljal človeška poželenja. Tako je opazil, da Eva obožuje pisane rože, ki so krasile vrt, zato si je zadal, da imitira njihov sijaj in barvitost ter tako naredil drage kamne in diamante. Ti so kasneje zaradi pohlepa pripeljali do veliko kriminala in podlosti. (Kunz 1913).

»V grobnici kraljice Ura Pu-abi iz obdobja, ko je bil Ur najmočnejša mestna država Mezopotamije, so našli oblačilo, okrašeno z zlatom, srebrom, lapsis lazulijem, karneoli, ahati, kalcedoni, amulete v obliki rib in dveh gazel ter številne verižice, uhane in prstane.« (Pretner 2005, 112). Slednje priča o tem, da so nakit iz kristalov nosili že v času Mezopotamije v obdobju 4000 do 3000 let pred našim štetjem.

O grški zgodovini uporabe amuletov med pomorščaki najdemo odlomek iz Grškega lapidarija, najverjetneje napisan v tretjem ali četrtem stoletju, ki vsebuje listo sedmih amuletov namenjenih prav temu. Glede na število amuletov lahko sklepamo, da je bil vsak amulet namenjen določenemu dnevu v tednu. Tako je na primer amulet, ki je bil iz granata in kalcedona, varoval pred utopitvijo, akvamarin je preganjal strah itn. (Kunz 1913, 37).

Da se je v stari Grčiji uporabljalo kristale, je na nek način nenavadno, saj je veljalo, da je pomembno mišljenje in ne izkustvo. Platon je menil, da vedenje lahko nastane le v umu in ga lahko dosežemo le z razmišljanjem. »Po Platonu je vedenje prek čistega mišljenja utemeljeno spoznanje nespremenljivega bivajočega. Nespremenljivo bivajoče so ideje.« (Mali 2002, 16). Že Platon je ločeval med mnenjem (doxa) in dokazanim vedenjem (episteme), vendar pa je Aristotel vsebinsko utemeljil pojem znanosti, ki se je ohranil vse do nastanka moderne znanosti. Pri Aristotelu poznamo več stopenj spoznanja. Prva je čutno spoznanje, ki je pogoj za preživetje, vendar v nasprotju z živalmi pri človeku ni le to, lahko je tudi sama sebi namen. Druga stopnja je izkustvo, ki je reakcija na okolico glede na spomin. Naslednja stopnja je umetnost, ki ni le učenje iz izkustva, temveč tudi komunikacija. Nato pridemo do znanosti (spisteme). »Znanost pozna vzroke oziroma načela. Izkustvo se sprašuje o tem, kaj neka stvar je, znanost o njenih vzrokih, tehnika (umetnost) o tem, kako lahko to stvar proizvedemo.« (Mali 2002, 18). Najvišja stopnja pa je filozofija, ki predstavlja najvišji princip. (Mali 2002). Prav iz tega, da čutno spoznanje pri človeku ni le pogoj za preživetje, ampak tudi samo sebi namen, lahko povlečemo vzporednico z razširjeno uporabo kristalov v tistem obdobju. Po drugi strani pa večina ljudi ni bila mislecev, pri vsakdanjih ljudeh pa je izkustvo vedno igralo pomembno vlogo.

»V prastarih angleških časih so Kristjani zaupali v besede (Svetega pisma), judje so zaupali dragim kamnom, pogani pa so se zanašali na zelišča.« (Ferne 1909, 5).

Starodavni židje so kristale uporabljali v medicinske namene, v smislu zunanje uporabe – kot amulete. Še dandanes veliko židov nosi amulete. Nekateri nosijo koščke pergamenta, na katerem so napisane kabalistične besede, napisane s strani rabinov, drugi nosijo zrno česna itn. (Ferne 1909).

Raba amuletov naj bi se iz židovske vere prenesla na pogansko. Med pogani je bila uporaba amuletov zelo razširjena in tako je krščanska cerkev povezala amulete s pogansko vero ter rabo le-teh poskušala zatreti. Zato je krščanska Cerkev že zelo zgodaj, 355. leta, prepovedala uporabo amuletov med duhovniki. Duhovniki prav tako niso smeli biti čarovniki, matematiki ali astrologi. Strogo je nastopila tudi proti uporabi amuletov med verniki. Cerkev tega ni storila zaradi vraževerja kot takega, ampak zaradi vraževerja, ki je izhajalo iz poganske vere. Ker je bilo nošenje amuletov kljub temu med ljudmi nadvse priljubljeno, cerkvi tega ni uspelo pregnati. V kasnejšem času se je amulete velikokrat povezovalo s Krščanskimi simboli, kot so svetniki, medaljoni, blagoslovljeni s strani duhovnikov, in podobno prav zaradi teh ukrepov cerkve. (Kunz 1913).

Tudi medicinska uporaba kristalov izvira iz starodavnih časov. Domnevno naj bi tovrstna uporaba prišla iz Indije v Evropo, vendar najstarejši dostopen dokaz kot izvor medicinske uporabe kristalov navaja Egipt. Prav tako je bila v starem Egiptu zelo pomembna kemična sestava kristalov, ki se je v kasnejšem času v Evropi nekako pozabila. V Eber papirusu najdemo nasvete o uporabi hematita in železovega oksida, za zaustavitev krvavitve in blažitev vnetja. (Ferne 1909).

V starih indijskih zapisih najdemo veliko informacij o uporabi kristalov. »Po znanju, ki ga je od tam možno črpati, se bomo prepričali, da so bili ti davni predniki pravi mojstri v rokovanju s kristali, ki so jim uspešno pomagali v boju za izgubljeno srečo in zapravljenim zdravjem. Stari Indijci so za zdravljenje uporabljali sedem žlahtnih kamnov. Rekli so jim glavni žlahtni kamni.« (Gavez 1997, 7). Ti glavni žlahtni kamni so rubin, biser, koral, smaragd, topaz, diamant in safir.

Vendar se je skozi čas vraževerje povežalo z določenimi barvami in lastnostmi kristalov in tako je, bolj kot sestava kristala, postala pomembna gravura boga ali delčka narave, običajno živalske podobe, na kristalu. Astrologija, ki se je najbolj razvila v Asiriji in Babiloniji, je v kombinaciji z vraževerji narekovala, da je za boljši vpliv delovanja

kristala pomembna tako gravura kot tudi položaj ozvezdja v času gravure. (Ferne 1909).

Že tu opazimo največjo težavo kristaloterapije kot razvijajoče se znanosti. Namesto, da bi se samostojno razvijala na podlagi nekih lastnosti kristalov, se je vedno dodajalo vraževerje ali astrologijo. Tako zapisov, ki bi obravnavali kristale in njihove učinkovine, neodvisno od vraževerja, skorajda ni.

Najstarejše ohranjene magične formule, ki vsebujejo tudi uporabo dragih kamnov, so od Sumerianov, ustanoviteljev Babilonske civilizacije:

»Vrvi svetlo obarvane volne,

Ponujene (?) s čisto roko,

Za očesno zlatenico,

Ovite na desni strani (pacienta).

Krog, z bleščečimi kamni

Prinešen z njegove lastne dežele,

Za vnetje oči

Na majhnem prstu

Na njegovo levo (roko) položiti« (Jastrow v Kunz 1913, 35).

Točno določene kristale so uporabljali za amulete tudi v Egiptu, kjer so bili v slednje večinoma vklesani s posebnimi poglavji iz Knjige Smrti, obenem so bili amuleti posebnih oblik. Če si ogledamo primer amuletov v naslonu za glavo, so večinoma iz hematita, srčni amuleti pa večinoma iz karneola.

Tudi Egipčanski kralj Nechepsus je nosil zelen jaspis, izrezljan v obliko zmaja, ki ga obkrožajo žarki. Nosil ga je preko prebavnih organov in s tem izboljševal njihovo funkcijo. (Ferne 1909).

Najzgodnejši zapis o terapevtski rabi kristalov je najverjetneje grški zapis Theophrastusa, ki je tri stoletja pred našim štetjem omenil ugoden vpliv smaragda na oči. (Kunz, 1913).

O učinkovinah smaragda najdemo tudi druge teorije in uporabe. Tako se je smaragd v zgodnji medicini uporabljal kot sredstvo za strjevanje krvi, uspešno so z njim zdravili

grižo⁹, pege, vrtoglavost in ugrize strupenih živali. Poznan je bil tudi kot uspešno sredstvo za ustavitev krvavitve in za izboljšanje spomina, uporabljan pa je bil v obliki prahu po šest do trideset gramov na dozo. (Ferne 1909).

Pred dva tisoč leti so amulete in talismane delili duhovniki, kasneje pa posamezniki, ki so se ukvarjali z medicino, alkimijo in astrologijo. Seveda pa so bile medicina, alkimija in astrologija tesno prepletene med sabo in so bile daleč od znanstvenega. Amulet je bil sestavljen iz ornamenta na kamenju ali kovini, ki je bil izrezljan ali naslikan. Talismani so bili večinoma iz enega izmed dragih kamnov ali kovine. Nosilo se jih je za varovanje pred nevarnostmi, za zaščito zdravja ali zaradi njihovih zdravilnih lastnosti. S pomočjo talismanov naj bi se povezovali z duhovnim svetom.

Rimski pisatelj Plinij omenja njihove učinkovine, medtem ko Galen, Dioscorides, Cardamus in še nekateri antični pisatelji, ki pišejo o medicini, govorijo o njihovi učinkoviti zaščiti pred boleznimi.

15. stoletje je zaznamovala iznajdba tiska. »Hans oziroma Johannes Guttenberg je knjige začel tiskati v Mainzu (izdaja Biblije je iz leta 1456), v tehniki, ki je, ko so jo popolnoma razvili v 16. stoletju, ostala nespremenjena do 19. stoletja (in jo uporabljajo še danes).« (Rossi 2004, 72). Tiskarne so se že v 15. stoletju naglo širile po Evropi. Tako se je končno začel množični tisk besedil, ki so, med drugim tudi znanstvenikom, postala bolj dostopna. S tem je bilo tudi širjenje znanja in metod kristaloterapije enostavnejše.

¹⁰Caius Plinius Secundus, bolje poznan kot Plinij, ki je živel v prvem stoletju našega štetja, je napisal delo *Naravna Zgodovina*, v katerem je pisal tudi o uporabi kristalov v namene zdravljenja. Pomembno je poudariti, da je bil Plinij sam zelo skeptičen do tako imenovanih magičnih metod zdravljenja s kristali, ki so bile povezane z vraževerjem. Kljub temu je veliko doprinesel k razumevanju mišljenja raznih piscev na to temo. Pisce je tudi poimenoval, kar nam omogoča objektivni vpogled v to para znanost romanskega sveta. (Ferne 1909).

⁹ Nalezljiva črevesna bolezen s krči v trebuhu in drisko (SSJK 1995).

poživlja, modro vijolična pa pomirja. Prav zato je predlagal, da bi vsak terapevt imel dve sprejemni sobi, eno rdeče, drugo pa vijolično obarvano. Tako bi paciente, ki trpijo za depresijo, sprejemal v rdeči sobi, tiste pa, ki trpijo za prevelikim vznemirjenjem, pa v vijolični. Prav tako je ugotovil, da vijolična barva učinkuje hipnotično.

Medtem ko je veliko piscev v antiki pisalo o zdravilnih sposobnostih kristalov, so se našli tudi skeptiki. Tako je Eusebii Pamphili v »De laudibus Costantini«, slavnostnem govoru Konstantinu Velikemu v četrtem tisočletju, rekel, da so bili kristali, čeprav močno oboževani, ničvredni in neuporabni. Posedovali so le svoje naravne lastnosti in niso imeli zdravilskih učinkovin ali moči odganjati hudiča, niti preprečevati smrti.

Slika 2.4: Naslovnica prve publikacije pesniške monografije na temo dragih kamnov

Vir: Kunz (1913, 15).

Čeprav je on to vedel, jih je vseeno nosil kot okras.

Do renesanse večina piscev ni spraševala o resničnosti narave vplivov kristalov, dokler se ni v renesansi zbudil raziskovalni duh. Vendar, čeprav se nam zdi čudno, se nikoli niso spraševali o obstoju vpliva kristalov, ampak so raziskovali na kakšen način so kristali dobili svoje mistične vrline, ki so vplivale na karakter, zdravje in srečo tistega, ki jih je nosil.

Na koncu enajstega stoletja je Marbodus, škof Rennes-a, napisal poetično monografijo o učinkovinah kristalov (glej sliko 2.4). V srednjem veku je ta poezija, ki je bila že prevedena v staro francoščino, postala temelj nadaljnjih razprav srednjeveških piscev na to

temo. Kmalu po tem so se pojavili povzetki Arabskih virov in celotna masa heterogenega materiala je bila znova in znova obdelana in kombinirana na različne načine.

Ker je bilo kar naenkrat na voljo veliko materiala na to temo, se je začelo dogajati, da so pisci v svojih delih povzemali ali kopirali ugotovitve o določenih kristalih brez da bi bili do del kritični. Prav zaradi tega se je začelo pojavljati, da so določene lastnosti enega

kristala pripisovali drugemu in kmalu je postalo nemogoče predstaviti zadovoljive poglede na določene lastnosti posameznih kristalov.

»Slavni srednjeveški mislec in teolog Albertus Magnus (1193-1280), ki je bil nekaj časa tudi škof Ratisbon-a, kasneje pa učitelj teologije na Pariški univerzi in je imel za učenca uglednega St. Tomasa Aquinasa, ni bil čisto neodvisen od vraževernih zapisov iz njegovih časov, česar sledi je moč opaziti v nekaterih izmed njegovih mnogih del.« (Kunz 1913, 17). Več let po njegovi smrti so nekaj tega materiala v kombinaciji z drugimi viri objavili pod naslovom »Secrets des vertus des Herbes, Pierres et Bestes«. Iz tega sta nastali dve verziji, ena je izvleček druge, poimenovani »Le grand Albert« in »Le petit Albert«. Ti dve knjigi sta bili večkrat ponatisnjeni in zelo razširjeni ter popularni med francoskimi kmeti.

Najzanimivejše delo na temo o vrlinah posameznih kristalov je med leti 1230 in 1244 napisal Thomas de Cantimpre (1201-1270), učenec Albertusa Magnusa. Latinsko besedilo žal ni bilo nikoli natisnjeno, vendar pa je bilo s strani Konrad-a von Megenberg okrog leta 1350 prevedeno v nemščino. Čeprav je Thomas večinoma povzemal ugotovitve starejših avtorjev, ponuja tudi nove poglede in nove razlage originalov.

Že zgodnji pisci so omenjali teorije o tem, da naj bi bili kristali določenega spola, tako naj bi bili temnejši moškega, svetlejši pa ženskega spola. Ta ideja se je ohranjala tudi v poznejših časih in naj bi temeljila na tem, da lahko nekateri kamni proizvajajo potomce, kar je razvidno iz pisanja zgodnjega grškega pisca Theophrastusa. Ta ideja se je ohranila tudi v 16. stoletju, o čemer priča zapis Francisci Ruei-a »De gemmis« iz leta 1566, ki govori o tem, da sta dva diamanta proizvedla še več diamantov. Pisec piše o tem, da mu je pričujoče dogajanje opisala gospa, ki je vsekakor vredna zaupanja, zgodilo pa naj bi se plemkinji iz slavne Luksemburške hiše, ki je podedovala dva diamanta. Ta dva diamanta sta nato proizvedla druge diamante na skrivnosten način. Raziskovalci so prišli do sklepa, da sta proizvedla potomce, ki so bili taki kot ta dva diamanta. Sklepali so, da je nebeška energija v starševskih kristalih spremenila zrak okoli njih najprej v vodo ali vodi podobno substanco in nato zgostila in učvrstila to snov v diamant. (Kunz 1913).

Zanimivo je opaziti, da Ruei ni podvomil o tem, da bi se diamanta razmnoževala. Da je podatek verodostojen, mu je zadostovalo le to, da je gospa, ki je dogodek videla, vredna zaupanja. Prav tako ga ni zanimalo dejstvo, da sama pojava ni videla, ampak ji ga je opisala še ena gospa vredna zaupanja. Dandanes bi vsekakor rekli, da gre za trače, ne glede na to koliko verjetno ali neverjetno je, da se je to zgodilo, je šla zgodba preko več oseb, dokler ni prišla do Rueia. Vendar prav to priča o tem, da so v tistih časih verjeli v nadnaravne učinke kristalov. Ker je bilo razširjeno prepričanje, da kristali, predvsem pa diamanti, imajo nadnaravne moči, pričanje o tem, kako se razmnožujejo, za pisca ni nič kaj presenetljivo.

V pesmi »Le Blason de la Marguerite«, ki jo je leta 1574 napisal Jean de la Taille de Bondaroy, je omenjen diamant, ki izvira iz zlata in sonca. Govori o tem, da diamant ni le obdarjen z življenjem, ampak tudi predmet poželenja, starosti in smrti. To pa postane, če se kamen poškoduje, saj tako postane surov in bled.

Na sploh je veljalo prepričanje, da so poškodovani kristali lahko škodljivi in se zaradi poškodbe maščujejo tistemu, ki jih nosi. To prepričanje izvira še iz starodavnih časov in je kasneje služilo kot podkrepitev teorijam o tem, da so kristali živa bitja. (Ferne 1909).

Svoje mnenje o škodljivih kristalih je podal tudi Anselmus De Boot, zdravnik kralja Rudolpha II Nemškega, ki je leta 1636 napisal prispevek »Gemmarum et lapidum historia« v katerem je pisal o nadnaravnih močeh kristalov. Pisal je, da lahko Bog svoje delo opravlja tudi preko angelov, ki lahko vstopijo v kristale in tako varujejo ljudi pred nevarnostmi. Poudaril je tudi, da se lahko hudič spremeni v svetlobo angela in tako vstopi v kristal ter nas tako odvrča od boga in usmerja naše zaupanje v kamen – s tem pa vase. Izrazil je tudi dvom o nekaterih lastnostih, ki jih pripisujejo določenim kristalom. Pisal je, da ima dokaz o delovanju nekaterih kristalov, kot so karneol, hematit in jaspis, saj vsi ustavijo krvavitev, ko jih položimo na rano – kar je nedvomen dokaz. Vendar pa je opaziti, da se kristalom pripisujejo tudi lastnosti, katerih sploh nimajo. (Kunz 1913).

Paracelsus, znanstvenik, mislec in tudi šarlatan 16. stoletja, katerega talent je prepričal tudi mnoge, ki so sledili njegovim mislim, je posedoval talismanski kristal, za katerega je trdil, da je bivališče mogočnega duha po imenu Azoth. S talismanom je tudi upodobljen na več portretih. Mislecu so pripisovali nadnaravne sposobnosti, marsikdo

pa je podvomil o prepričanju misleca v delovanje talismana. Vendar pa je talisman igral pomembno vlogo pri vplivanju na ljudi s strani misleca.

V delu Thomasa Nicols, »Faithful Lapidary«, iz leta 1659 je moč razbrati splošno mnenje o kristalih v takratni Angliji. Pisal je o tem, da se kristalom pripisuje nešteto lastnosti, od tega, da lahko z njimi obogatiš, do tega, da lahko z njimi ozdraviš in celo postaneš neviden, vendar pa je pri oceni teh lastnosti vseeno potrebna določena mera kritike. Sam meni, da so te lastnosti v nasprotju z naravo kristalov, saj so kristali materialni, neživa telesa. Ker izhajajo iz narave, lahko producirajo le naravne reči, kot so lastnosti vseh ostalih kamnin. (Ferne 1909).

»Jean Baptiste Tavernier, 1605. leta v Parizu rojeni trgovec z dragimi kamni, nekaj časa tudi lastnik v Indiji kupljenega slovitega modrega diamanta HOPE, je pripisoval opalu moč zdravljenja kačjih pikov« (Kuzman 1997, 9). Trditve se opirajo na njegove izkušnje z opali. V njegovih zapisih navaja, da moramo kamen položiti na mesto pika strupene kače. Kamen pa ne bo odpadel z mesta, dokler ne bo izsesal vsega strupa iz telesa. Po uporabi moramo kamen položiti za 10 do 12 ur v mleko doječe matere ali v kravje mleko, ki kamen očisti. Razvil je tudi metodi za ugotavljanje pristnosti opala. Kristal položimo v usta in, v kolikor je opal pristen, se v trenutku prisesa na nebo, po drugi metodi pa ga položimo v kozarec vode, ki zaradi zračnih mehurčkov, ki prihajajo iz pristnega opala, začne »vreti«. (Kuzman 1997).

Seveda so se oglašali tudi zagovorniki vraž, ki pravijo, da so vraže kot sence. Vemo, da senca nima materialne osnove, ampak je posledica nekega pravega telesa. Tako je tudi z vražami, naj bodo še tako nesmiselne, je vedno v njih vsaj kanček resnice. In prav te resnice bi misleci morali raziskati in vraž ne kar zavrniti ter zavreči oziroma izničiti njihovega pomena.

Olaus Borrichius, ki je leta 1757 pisal o rabi kristalov v medicinske namene, je omenil vonj kristalov. Napisal je, da morajo biti kristali pred uporabo zmleti v fin prah, za to delo pa zaposlil študenta. Najprej jih je trl v železnem možnarju, nato v steklenem, po treh tednih je bilo v njegovi, čeprav veliki, sobi moč zaznati sladek vonj. Ta vonj, ki je spominjal na vonj vijolic, je v sobi ostal več kot tri dni. Ker v sobi ni bilo nič, kar bi vonj lahko proizvedlo, je zagotovo izviral iz prahu kristalov. Prav ta vonj naj bi

potrjeval teorijo, da so kristali živa bitja, saj so sposobni oddajati vonjave. (Ferne 1909).

Po razvoju moderne znanosti, ki se je razvila najprej v Evropi, so postali pomembni dokazi. Zakaj se je razvila v Evropi in ne na Kitajskem, je bilo med raziskovalci zelo pereče vprašanje. To vprašanje nam ponuja vpogled v pogoje razvoja znanosti in je s tega vidika relevantno za vse nas.

Nekateri zgodovinarji so zaradi evropocentrizma posvetili premalo pozornosti preučevanju razvoja Kitajske znanosti, vendar kljub temu ne moramo čez dejstvo, da se je razvoj znanosti v nekem trenutku na Kitajskem ustavil. Joseph Needham je ugotovil, da je bila Kitajska pred 17. stoletjem enako ali celo bolj razvita kot Evropa. Do prehoda v moderno znanost pa ni prišlo zaradi centralizirane fevdalne oblasti, ki ni dopuščala obrtniškega in trgovskega sloja. Ta je v Evropi prispeval h kapitalizmu in znanosti. Moč mandarinov na Kitajskem je predstavljala veliko oviro in tako se kapitalizem ni mogel razviti. Prav tako je bila pomembna vera, saj je protestantizem v Evropi dopuščal mišljenje o obvladovanju naravnega, kar je taoizem prepovedoval. Protestantizem je v Evropi prinesel agresivno pozicijo do narave, saj je etika puritanizma znanstveni praksi zelo naklonjena. Tudi zapletena kitajska pisava se je izkazala kot ovira, saj povečuje možnost dvoumnosti zapisov, s čimer se zmanjšuje eksaktna znanstvena komunikacija. (Mali 2002).

A tako kot drugod po svetu, je kristaloterapija tudi na Kitajskem že od nekdaj prisotna. Tako so zavijali trupla v ploščice iz nefrita (ki naj bi imel moč oživljanja), ki so bile med seboj povezane z zlatom. Tradicionalna priprava eliksirjev pa na Kitajskem sestoji iz kombinacije kristalov in kovin, medtem ko so pri nas kristalom v eliksirjih dodajali zelišča, kar izvira iz pogske kulture. Univerzalni napitek, ki je služil odpiranju čakler, so na Kitajskem pripravili iz vode v kateri je bil več ur kos srebra, zlata, bakra in kremenena. (Pretner 2005).

Tako je bilo v zgodnjih letih 19. stoletja izvedenih kar nekaj zanimivih preizkusov o učinkih, ki naj bi jih imeli kristali na občutljive objekte, opisanih tudi v delu Friderika Hauffe »Seeress of Prevorst« iz leta 1801. Preizkuse je delal tako, da je ženski, ki naj bi bila jasnovidna, polagal kristale v dlan in preučeval reakcije. Ko ji je v dlan položil porfir, granit ali kremen ni zaznala sprememb. Čist fluorit pa je sproščal mišice,

povzročil drisko in kisel okus v ustih, včasih je celo prišlo do hoje v spanju. Barij in sulfat sta stimulirala mišice in povzročala toploto v telesu ter občutek, da lahko leti. Če je bila dalj časa izpostavljena tem substancam, so povzročile smeh. Hematit je pripeljal celo do neke vrste paralize z občutkom notranjega hladu. Rubin je dal občutek mrazu v jeziku in ga naredil tako težkega, da je oseba težko govorila, prav tako so postali mrzli vsi prsti na rokah ter stopalih, telo pa je drgetalo, vendar je vsem tem slabim simptomom sledil občutek elastičnosti in dobrega počutja.

Skeptiki bi sicer rekli, da gre lahko zgolj za vpliv kristalov, ki ga povzroči prepričanje v njihove nadnaravne učinkovine. Znanstveno gledano ti dokazi niso bili znanstveno dokazani. Temeljili so le na tem, kar jim je o učinkih na svoje telo pripovedovala jasnovidka in niso bili še kako drugače izmerjeni oziroma preverjeni.

Skozi čas se je pojavilo kar nekaj literature v kateri so tako ali drugače omenjeni kristali, večinoma v povezavi z vražami ali kot superlativ za lepoto, kot na primer oči kot safir, biserni zobje itn.

V Mali Aziji je med 17. in 19. stoletjem začela nastajati nova literatura na to temo. Nekatera dela so bila v originalu napisana v staro sirskem jeziku in kasneje prevedena v arabščino. Ti viri so bili osnova za produkcijo Lapidariuma Alfonsa X Kastiljskega, ki je od 13. stoletja napisan v španščini. V teh delih je obnovljenih veliko Hindujskih vraž, ki bi zaradi izgubljene Indijske literature šle v pozabo. Da gre za prave vraže, lahko sklepamo tudi iz nekaj ohranjenih del Aleksandrijskega izvora. Zakaj so se Hindujske vraže pojavile v sirsko arabskih delih, je moč razložiti z zgodovino Arabcev, ki so na veliko osvajali tuja ozemlja, ki so pripeljala do prevzemanja in združevanja elementov iz vzhoda in zahoda.

Delo Francis Barretta, profesorja kemije, iz leta 1801, se nanaša na okultne lastnosti kovin, zelišč in mineralov. V njegovem delu najdemo veliko zaupanja v planetarne vplive in alkimijo. Po njegovem mnenju naj bi nekatere kovine izžarevale naravno antipatijo, kar pomeni, da so nasprotje narave. (Ferne 1909).

Najbolj cenjeni amuleti in talismani so bili, kar je moč razbrati tudi iz dela »The Mystery and Romance of Alchemy and Pharmacy« iz leta 1897, prav tisti iz dragih

kamnov, za katere so verjeli, da na njih, na nek skrivnosten način, vplivajo planeti in da so bivališče duš.

Kasneje se je poleg terapevtskih vrtil kristalov veliko znanstvenikov srečalo z vprašanjem ali so kristali živa bitja ali ne. Mnogo let je veljalo, da imajo živa bitja točno določene lastnosti, kot so npr. rast, prehranjevanje, dihanje, razmnoževanje itn. Po tem, ko so se v preteklosti pojavili zapisi o tako imenovanem razmnoževanju diamantov in o določanju spola kristalom, so kasneje nekateri avtorji resno pristopili k proučevanju tega vprašanja.

»Dalje lahko zasledujemo časovno in prostorsko menjavajoče se delovanje v kristalih in v organskih molekulah, ki so iz njih grajene. Kaj hočemo s tem povedati? To, da imajo kristali tudi sposobnost obvladovanja in nadzora nad prostorom. Obvladujejo svojo prostorsko strukturo, z natančno naravnano lastno frekvenco nihanja v njih samih pa odločno obvladujejo tudi čas. Zaradi vsega povedanega imamo vtis, da so kristali na nek poseben način »živa bitja« in da »živijo« neko sebi lastno življenje.« (Gavez 1997, 6) Tako lahko sklepamo, da imajo kristali spomin, saj prenašajo energijska sporočila iz sveta vaze in obratno. Prav zaradi tega lahko vplivajo tudi na človeka.

»Nikola Tesla je bil npr. prepričan, da kristali, predvsem tisti, ki vsebujejo silicij (lat. Silex – kremen), na nek, nam še nerazumljiv način, živijo. Iz njegove misli, »da kristali vsebujejo čisto evidenco formativnega življenjskega principa,« lahko sklepamo, da je Tesla verjel, da lahko s pravilnim pristopom iz kristalov dobimo podatke o vsem, kar se je zgodilo na zemlji.« (Pretner 2005, 29). Silicij pa se v industriji uporablja v računalniških enotah kot nosilec spomina.

Znanost mora še raziskati dejanske učinke kristaloterapije, kar pa seveda ne zmanjša občutkov, ki jih občutijo uporabniki kristaloterapije. »Komaj ko poskusimo tehnike kristaloterapije lahko sodimo o njeni vrednosti.« (Morningstar 2004, 132).

Kot opazimo, se je do nekega trenutka kristaloterapija razvijala vzporedno z znanostjo. Misleci so o njej razpravljali, objavljali prispevke in knjige ter preučevali stare zapise. Prišel je tudi trenutek v katerem se je pojavila težnja po dokazovanju učinkov kristalov. Izvedenih je bilo nekaj enostavnih eksperimentov, ki sicer z vidika moderne znanosti ne

ustrezajo definiciji znanstvenega eksperimenta, vendar so bili za tisti čas primerni. Na nekem trenutku pa se je kristaloterapija ločila od znanosti in se v svojem razvoju odcepila v drugo smer. Medtem ko se je moderna znanost soočala z velikimi spremembami in se je pojavila tako imenovana »velika znanost«, je kristaloterapija ostala izven velikih laboratorijev.

20. stoletje je bilo zaznamovano s pomembnimi spremembami na področju družbene organizacije znanosti. Tehnologija in znanost sta postala najpomembnejša dejavnika družbenega okolja, hkrati pa sta se tudi sama hitro spreminjala.

Pojavi se tako imenovana 'Velika znanost', kot jo je poimenoval Derek de Solla Price. Če si pogledamo primer take znanosti je vsekakor najpomembnejši projekt Manhattan, ki je predvidel izdelavo atomske bombe. Sodelovalo je več kot sto tisoč raziskovalcev in tehnikov, stroški pa so dosegali več milijard dolarjev. V projekt Manhattan, ki predstavlja nek mejnik v organizacijski strukturi znanosti, je bil vključen tudi Albert Einstein. Znanost se je izkazala kot nepredvidljiva, tako organizacijsko, finančno kot tudi kadrovsko. Pomembno je tudi to, da je bilo jasno razvidno njegovo delo v vojne interese in javnost izgubila podobo »nedolžnosti«. To seveda nikakor ni bil prvi primer, ko je znanost delala v interesu vojske ali države.

»Pri projektu Manhattan torej ni prišlo samo do povezovanja političnih, vojaških in znanstvenih interesov, temveč tudi do vzajemne prepletenosti znanstvenega razvoja in razvoja visokih tehnologij, do izredno kompleksnih oblik organiziranosti znanstvenega dela, do nepredstavljivo vrtoglavih stroškov financiranja raziskovalnega dela s strani države.« (Mali 2002, 60).

Pomembne spremembe v informacijski in organizacijski strukturi znanosti se kažejo tudi v velikem deležu znanja, ki nastaja, a ostaja neizkoriščeno. Naraščati začne tudi timsko delo, znanstvenike pa zaposluje tudi industrija in ne le država. (Mali 2002).

A povsod ni bilo tako. Medtem ko je v Evropi zmagala znanost in postala prevladujoča ideologija, so se ponekod ohranjale tudi druge tradicije. V preteklosti znanosti niso zmagale na podlagi primerjav metod, ampak zaradi političnih, institucionalnih in tudi vojaških pritiskov. Dober primer tega, kaj se zgodi z odstranitvijo teh pritiskov, je Kitajska. Do 19. stoletja je bila neodvisna od intelektualnega pritiska Zahoda, potem je nova generacija, prepričana da ima Zahod premoč zaradi znanosti, znanost vpeljala v vse pore življenja. Tako so zeliščarstvo, akupunkturo in druge tradicionalne metode

zdravljenja izrinili iz bolnišnic, zdravnike pa prevzgojili. To je trajalo do leta 1954, ko je komunistična partija ukazala nadzor nad znanstveniki in ponovno uvedla tradicionalno medicino na univerze in bolnišnice. S tem se je začela tekma med znanostjo in tradicijo. Ugotovili so, da metode za diagnoze in terapije tradicionalne medicine prekašajo zahodne znanstvene metode. V primerjavi neznanstvenih življenjskih oblik z znanstvenimi ravnanji so prišli do podobnih zaključkov. Torej je tradicija enakovredna tekmica znanosti, če ji le damo možnost pravične tekme. In prav na podlagi prakse in neznanstvenih eksperimentov akupunktura in herbalisti dokažejo, da znajo diagnosticirati in zdraviti bolezni, ki jih zahodna medicina lahko opiše le na podlagi posledic, ne zna pa jih zdraviti.

V spremembe v znanosti pa so bili vključeni tudi kristali, saj se je prvič začelo izvajati določene znanstvene dokaze, kristale pa so vključili tudi v tehnologijo.

Ko so kristali podvrženim zunanjim pritiskom, električnemu toku ali svetlobi, se v trenutku notranje stabilizirajo. In prav zaradi tega so primerni za uporabo v različnih tehnoloških rešitvah. »Kristale lahko najdemo uporabljene v urah in laserjih, kot preklopne in regulacijske naprave in stroje, ki napajajo vse od avtomobilov do vesoljskih plovil.« (Morningstar 2004, 135).

Da so minerali »živi« dokazuje tudi to, da imajo avro, ki jo lahko potrdimo z gledanjem skozi Klinerjev zaslon ali s fotografiranjem avre s pomočjo visoko-napetostne Kirlianove fotografije¹¹. Dr. Kilner je bil vodja oddelka elektroterapije v londonski bolnišnici Sv. Tomaža. V začetku 20. stoletja je razvil zaslon za gledanje avre, ki je sestavljen iz dveh neprodušno povezanih stekel, med katerima je dicianina raztopina modrega barvila. Kljub temu, da je večina opazovalcev trdila, da vidi avro, so bili nekateri skeptični, češ da gre le za optično iluzijo. Kirlian, elektroinženir, je po naključju odkril fotografijo avre, ko je dlan, skozi katero je sprožil zelo visoko napetost, položil na film. Na fotografiji ni bilo videti le dlani, ampak tudi žarke energije okoli nje. (Pretner 2005).

¹¹ Posnetek osebe (predmeta), skozi katero spustimo visoko električno napetost. (Pretner 2005).

V knjigi 'Psi: parapsihološka odkritja za železno zaveso', ki je izšla leta 1970, sta avtorici Sheila Ostrander in Lynn Schroeder pisali tudi o Kirlianovi fotografiji in prišli do senzacionalnih odkritij. Vidne so bile barve, ki so izvirale iz rastlinskih listov. »Barve so z venenjem lista bledele, ko pa je list popolnoma uvel, so izginile. Ko je njuno odkritje pregledal predstavnik nekega sovjetskega znanstvenega inštituta, so ugotovili, da sta s to metodo pravzaprav odkrila »bolezen« v listu, ki je bil okužen z rastlinsko boleznijo, četudi se je zdel popolnoma zdrav.« (Inglis in West 1988, 277). S temi odkritji je razvoj Kirlianove fotografije dobil nove razsežnosti, vendar pa se ta metoda nikoli ni uveljavila, saj so se vedno znova soočali s problemi z interpretacijo rezultatov. Ugotovili so tudi, da so rezultati lahko nezanesljivi, če pogoji pod katerimi je fotografija opravljena niso strogo nadzorovani.

Vendar za nas ni pomembno koliko je ta metoda zanesljiva glede zgodnjega diagnosticiranja bolezni, ampak dejstvo, da kaže na avro tudi pri kristalih. Pojavili so se seveda tudi dvomi v avro. Tako je profesor A. Ellison menil, da so informacije, ki jih daje ta fotografija, naravne in ne paranormalne. Telo namreč oddaja elektromagnetno in toplotno polje, pomemben pa je tudi učinek znoja. Vendar tudi ta očitok ne izniči teze, da so kristali živa bitja, saj niti ni pomembno ali je 'avra' na sliki posledica nekih fizičnih, razložljivih reči ali izvira iz duhovnega. Bistveno je, da jo oddajajo živa bitja. (Inglis in West 1988).

Na tem mestu moramo znova ovrednotiti pomen znanosti in uradne medicine. Pomembna ni samo dokazljivost neke metode, ampak tudi način obravnave te metode. »Sprejemljiva je vsaka interpretacija, na katero se opira trenutno obstoječe stanje raziskovanja (ki seveda lahko vsebuje tudi kontraverze), kajti metode je treba prilagoditi stanju raziskovanja in ne pravilom, ki jih razvijajo in razširjajo raziskovanju tuji analfabeti.« (Feyerabend 2007, 76). Torej mora metode raziskovanja izbirati nekdo, ki mu je snov raziskovanja blizu in ne nekdo, ki se ukvarja z raziskovanjem nasploh.

Zanimivo je, da se velikokrat prednosti znanosti pred neznanostmi ocenjuje z vidika znanosti. A za verodostojno oceno znanost bi potrebovali neka zunanja merila. Znanstveniki se do neznanosti vedejo vzvišeno in vse kar ni znanost ne velja nič. Tako držo je nekdanj vpeljala rimsko katoliška cerkev nasproti poganstvu. Vendar se je celo cerkev potrudila in preučevala pojave ter jih poskušala argumentirati kot slabe, česar v znanosti in znanstveni teoriji sploh ne zasledimo. Znanost je v nekem trenutku zagotavljala in spodbujala svobodo mišljenja, ker je zavirala in izničevala druge

ideologije, a danes prevzema lastnosti ravno teh ideologij in ne dopušča svobodnega mišljenja. Tako lahko rečemo, da vrednotenje teh eksperimentov s strani znanosti mogoče ni najbolj na mestu in bi bil bolj pošten individualen pristop. (Feyerabend 2007).

Čez misel, da je anorganska narava neživa, je šel tudi Cleve Backster, pri nas znan po poizkusih prodiranja rastlinam v čustva, sicer strokovnjak za odkrivanje laži. V toku eksperimentov je prišel do odkritij, ki so ga vodila do misli: »Vse kaže, da se sposobnost občutenja ne zaustavlja na celični ravni. Vse mogoče stvari, ki smo jih do sedaj dogovorno imeli za nežive, bo potrebno v tem primeru na novo ovrednotiti.« (Pretner 2005, 30). Z raziskovalcem Marcelom Voglom sta prišla do izjemnih odkritij, kjer sta ugotovila, da rastline komunicirajo z ljudmi in se odzivajo na ravnanje oseb v bližini. Lahko se odzovejo s stresom, lahko tudi z oddajanjem topline, vendar ne komurkoli. (Pretner 2005).

Za konec naj povzamem zanimivo misel pisca knjige o dragih kamnih Geoga Fredericka Kunza. Odkar se je pojavil pojem »čudež«, ki označuje nekaj, kar se je zgodilo v nasprotju z zakoni narave, se vedno najdejo ljudje, ki opazijo določene čudeže. Vendar se ob tem moramo zavedati, da se včasih možgani poigrajo z nami. Če navedemo primer otroka, ki vstopa v slabo osvetljeno sobo. Otrok se boji živali, čeprav na tleh v kotu leži le kup oblek. Ker je svetloba v sobi slaba, otrok ob kupu oblek misli, da je zagledal psa in se ustraši. Strah je v njem zelo živ, čeprav v resnici gleda le kup oblek. Seveda se on ne zaveda, da so to le obleke. Če prenesemo ta primer na kristale lahko rečemo, da lahko avto sugestija naredi marsikaj. Če nekdo res zelo verjame v to, da mu kristali pomagajo, potem mu v neki meri dejansko bodo, prav tako bo resnično občutil vibracije. S tega vidika lahko rečemo, da vsekakor kristali delujejo. To lahko pojasni tudi vero v magične lastnosti kristalov.

2.3 ZNANOST IN NE-ZNANOST?

Moja dosedanja natančna razprava o naravi kristaloterapije in njenem zgodovinskem razvoju me nujno pripelje k osrednjem vprašanju moje naloge: »Kako ovrednotiti razmerje med znanostjo in paraznanostjo?« Zanimivo se mi zdi predvsem dejstvo, da so se z vprašanjem kristaloterapije ukvarjali tudi naravoslovci in ljudje iz znanstvenih krogov. Kaj jih je tako privlačilo pri kristaloterapiji, da so velik del življenja posvetili prav preučevanju le-te? A kljub temu kristaloterapija ni, in najverjetneje še dolgo ne bo, znanost. Zakaj je temu tako in kje so morebitne možnosti, da to postane, bom poskušala preučiti v nadaljevanju.

Če želimo govoriti o tem kaj je znanost, kaj ni znanost ter ali obstaja alternativna znanost moramo najprej vedeti kaj znanost sploh je. Če pogledamo v slovar slovenskega knjižnega jezika najdemo naslednjo utemeljitev: »Dejavnost, ki si prizadeva metodično priti do sistematično izpeljanih, urejenih in dokazljivih spoznanj«. (SSJK 1995).

A ko začnemo znanost raziskovati skozi čas, pridemo do zanimivih ugotovitev, kaj je bilo nekoč pojmovano kot znanost in kdaj se je znanost utemljila v konceptu, kakršnega poznamo danes.

Pojem znanost je William Whewell leta 1833 predlagal za praktično raziskovalno dejavnost. Vendar lahko o klasičnem pojmu znanosti govorimo že od časov, ko se je začelo argumentativno, na dokazih temelječe, mišljenje. Za nas pa je pomembna predvsem moderna znanost.

»Konstitutivni temelji moderne znanosti predstavljajo naslednje kategorije:

- 1) zakonitost oziroma regularnost naravnega sveta (odkrivanje naravnih zakonitosti),
- 2) znanstveni eksperiment (odkrivanje naravnih zakonitosti po poti eksperimenta),
- 3) ideja znanstvenega napredka.« (Mali 2002, 22).

Znanstveni zakon se je v začetku pojavil kot metafora, ki označuje regularnost in ponovljivost dogodkov v naravi ter je kasneje postal osrednji cilj znanstvenega raziskovanja. Odkrivanje zakonitosti pa temelji na eksperimentih, s katerim znanstveniki želijo doseči nek cilj, ki ga je možno ponoviti s ponavljanjem. Znanstveni

napredek je povezan z napredkom v družbi, kjer se vse znanje gradi na predhodnem znanju. Človek spozna, da je on sam tvorec napredka in da napredek lahko dosega z znanostjo. (Mali 2002).

Vendar pa bi o znanstvenem napredku rekli še kakšno misel. Znanost se namreč drži svojih metod in pravil ter ni pripravljena na spremembe. Novosti zavrača, češ da ne ustrezajo znanstvenim merilom napredka ali raziskovanja in si s tem zapira pot do napredka. Kako naj znanost z zavračanjem vseh metod, drugačnih od uveljavljenih, napreduje? Ko znanost naleti na protislovja se velikokrat zagovarja, da je tako že zadnjih dvesto let in da prav dobro funkcionira. Res da je znanost veliko napredovala v zadnjih letih, še posebej tehnologija, ampak to ni zadosten razlog za legitimiranje te znanosti kot edine pravilne. Znanost vsebuje veliko uporabnih meril in smernic, vendar pa so nekatere zastarele ali slabe in prav te bi bilo potrebno spremeniti. To pomeni, da bi dobre strani znanosti ostale, znanosti pa nebi kar tako zavrgli. (Feyerabend 2007).

Vse pogosteje se pojavlja ideja o alternativni ali para znanosti. Sama ideja se je pojavila zaradi stroge pozicije znanosti do tega kaj je znanstveno in kaj ne. Znanost namreč zavrača npr. alternativne metode zdravljenja. Čeprav se alternativne metode zdravljenja vse bolj uveljavljajo, pa zdravniki redko kdaj sodelujejo z zdravilci¹². Temu je tako zaradi več dejavnikov. Zagotovo je eden pomembnejših ta, da zdravilci niso strokovno usposobljeni, saj večinoma ne izvirajo iz medicinskih vrst. Tako ne poznajo dobro anatomije in delovanja človeškega telesa. »O'Neil meni, da zdravniki vidijo alternativne postopke za škodljive ker ne prepoznajo resnih zdravstvenih stanj ('grehi zaradi opustitve'), škodljivih postopkov ('procedurna tveganja') in postopkov, ki poslabšajo obstoječe bolezni ('situacijsko povečanje').« (Siahpush 2000, 196).

V vrsti raziskav, izvedenih v Kanadi, na Nizozemskem in v Angliji se je pokazalo večinsko mnenje zdravnikov, da so nekatere alternativne metode učinkovite kot komplementarno zdravljenje, kljub slabemu mnenju o zdravilcih. (Siahpush 2000).

Na alternativno znanost znanstveniki gledajo kot na nekaj, kar izpodrinja ali hoče zamenjati obstoječo dominantno znanost. Moderna zahodna znanost velja za 'najboljšo' in dominantno obliko znanja. »Vendar pa je alternativna znanost vedno obstajala, naj bo

¹² Zdravilec -leca [tudi uc] m (i) knjiž. kdor se ukvarja z zdravljenjem navadno brez ustrezne poklicne izobrazbe. (SSJK 1995).

to Ayurvedska medicina ali tradicionalno kmetijstvo. Le da se te znanosti niso nikoli zahtevale splošne obče veljavnosti, pri kateri je vztrajala moderna zahodna znanost. V bistvu se je moderna zahodna znanost sistematično držala zahtev po tem, da je splošno priznana osnova znanja. Kot rezultat je alternativna znanost danes pogosto videna kot še ena paradigma ali gestalt, ki lahko izpodbija obstoječo dominantnost znanosti in ponudi ustrezno pravico do občega sprejetja.« (Visvanathan 2006, 164).

Alternativna znanost je javno veljavo prvič dobila v času fašizma, ko so nacisti iskali rasne znanosti in tako upravičevali svoje izživljanje nad Židi. In prav to je alternativni znanosti pustilo velik madež, čez katerega ni mogla dolga leta.

Alfred Walace je leta 1898 v svojem delu 'Wonderful Century' predstavil dosežke znanosti v 19. stoletju. Vendar kljub opevanju moderne znanosti opaža, da znanost v svoji dominantni vlogi vzvišeno in ignorantsko gleda na konkurenčne teorije in hipoteze. Vse prevečkrat se zdi, kot da je moderna znanost nek muzej znanj, kjer le-ta fosilizirajo, namesto da bi se bogatila in bila na razpolago ljudstvu. V tem smislu bi bila alternativna znanost popestritev in izziv moderni znanosti naj bo še boljša, tako pa praktično nima neke realne konkurence, saj idejo o tem zatre že v kali. »V znanosti sodelujemo, jo razširjamo, se znanstveno sprašujemo ampak nikoli se ne vprašamo o znanosti. Samo slavimo jo kot nam je dana.« (Visvanathan 2006, 167).

Današnja znanost je vse preveč hvaljena, medtem ko so ljudje v kamni dobi prav tako ali celo bolje izumljali. Izumili so ogenj, udomačili divje živali, naredili ogromne inovacije v poljedelstvu, kasneje so križarili po morjih z majhnimi čolni z lastnimi znanji o navigaciji, ki se kosajo z moderno tehnologijo. Ti dosežki so vse premalo cenjeni in z isto lahkoto se zavračajo manj stare tradicije, ki se kljub znanosti še borijo s preživetjem. (Feyerabend 2007).

A znanost ni bila od vedno tako cenjena kot danes. V amaterski fazi razvoja znanosti raziskovalcem ni bil priznan nek večji družbeni pomen. Do prvih oblik modernega znanstvenega preučevanja ni prišlo na univerzah, temveč na akademijah znanosti. »Akademije znanosti so bile pri nastanku moderne znanosti bolj pomembne od univerz, ker njihov cilj ni bil toliko širjenje, temveč ustvarjanje novega, predvsem pa na preizkusu temelječega vedenja.« (Mali 2004, 49). Univerze so ostajale zveste spekulativni in teološki misli, kateri je eksperiment predstavljal grožnjo. Prav zaradi tega so bile tarče napadov posameznikov in skupin. »Predstavniki puritanskega gibanja

so silovito napadali tako pomanjkljivo učno vsebino kakor zaostale metode poučevanja. Pri poskusu, da bi na univerze uvedli nove vede, si niso prizadevali le, da bi dali prednost praktičnim aplikacijam in »iznajdbam«, ampak tudi, da bi razširili krog tistih, ki jim je učenje namenjeno.« (Rossi 2004, 299).

Glavna dejavnost akademij je bila predvsem ponavljanje eksperimentov pod nadzorom stanovskih kolegov. Joseph Ben-David opozarja na vidik akademij kot družbeno-institucionalnih prostorov delovanja znanstvenikov, kjer se začenjajo zametki moderne znanosti. Akademije po večini niso bile financirane s strani države¹³ ampak s strani njenih članov oz. bogatih mecenov. Srečanja so bila povsem neformalna, a so kljub temu veljala nekatera neformalna, vendar strogo določena, pravila regulacije. (Mali 2002). Akademije so po svojem razcvetu (v 17. in 18. Stoletju) v 19. stoletju šle v zaton. To se je zgodilo predvsem zaradi nezmožnosti prilagoditve akademij diferenciaciji v znanosti. Tako so na pomenu spet dobile univerze. Spremembe v univerzah so se začele v Nemčiji in se širile po Evropi in tudi v ZDA. V Berlnu je sprožil reforme Williem von Humboldt, ki je kot dolžnost univerzitetnega učitelja opredelil tudi raziskovanje in ne le poučevanje. Posledica teh reform je bila tudi ta, da je postalo delo znanstvenika plačljivo, želela pa je zagotoviti tudi avtonomijo in akademsko svobodo univerzitetnim učiteljem. Ko je raziskovalno delo postalo plačljivo, se meja med znanostjo in neznanostjo ni več določala s karizmo, temveč z obstojem institucij, ki finančno skrbijo za potek raziskovalnega dela. (Mali 2002).

Torej že tu opazimo ločevanje med znanostjo in neznanostjo na podlagi nekih pravil in institucij. Pomembno je tudi to, da osebne lastnosti posameznika ne vplivajo več na znanost, temveč le dokazi.

V 60-ih in 70-ih letih 20. stoletja je prišlo do razkola med znanostjo in tehnologijo. Znanost je obveljala za univerzalno, tehnologija pa za lokalno in spremenljivo. Za

¹³ V Franciji je Academie Royale des Sciences neposredno financirala država. Znanstveniki so bili za svoje delo tudi plačani, zaradi počasnega napredovanja pa to ni veljalo za zelo pridobitno službo. Vendar je akademija po smrti finančnega ministra Colberta začela propadati. Colbert je znanstvenikom dopuščal dokaj visoko avtonomnost, kasneje pa jih je kralj izkoriščal predvsem za praktične cilje, kot je npr. vzdrževanje kraljevih fontan. Prav zato so nekateri ugledni tuji člani izstopili iz akademije, mnogi so postali vladni svetovalci, učitelji ali upravniki. (Rossi 2004).

tehnologijo sta bila pomembna tako vsakdanji material kot obče znanje. »Narodna znanost je bila primitivna znanost, manjvredna znanost, vsakdanja znanost, pojasnjena z vsakdanjim jezikom s poudarkom na vsakdanji iznajdljivosti.« (Visvanathan 2006, 167). Do ponovnega pojava alternativne znanosti je prišlo v 90-ih letih, ko je prišlo do razmaka feminizma, človekovih pravic, okoljevarstvenih gibanj itn. Pojavi se ideja o enakovrednosti pacienta, delavca, nomada, plemenskega glavarja kot znanstvenika, ki ima svoje predstave o znanjih s katerimi razpolaga in ustvarja. Te ideje pa ne morejo biti gledane kot manjvredne v primerjavi z uveljavljeno znanostjo. (Visvanathan 2006).

V Ameriki opazamo velike premike v korist alternativnih metod zdravljenja, kjer se del teh zdravljenj krije tudi iz zdravstvenega zavarovanja. Znanost je na začetku začela preučevati različne metode, da bi dokončno ovrgla njihovo znanstveno vrednost, vendar pa vedno bolj deluje v smislu nadzora in ne toliko zatiranja alternativnih metod zdravljenja. Verjetno marsikatero metodo zdravljenja nikoli ne bodo zadostno znanstveno utemeljene, zato je potrebno določiti neke spodnje meje zadostnosti dokazov, ki so potrebni za določene uporabe. Najprej moramo določiti zakaj potrebujemo informacije o uporabi metode, je to za individualno uporabo, javno zdravstvo, povračilo stroškov in regulacijo itn. Šele nato lahko določimo kakšno vlogo bo pri tem imela znanost. (Jonas 2002).

Kljub množici teorij o alternativnih znanostih, je še vedno moderna znanost v dominantni vlogi. Zakaj je temu tako in kaj legitimira znanost kot več vredno nasproti občem znanju?

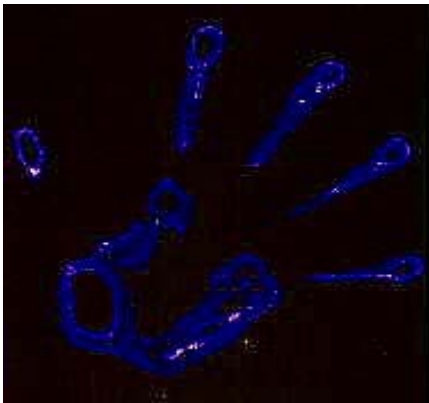
»Temeljna razlika med znanstvenim znanjem in vsakdanjim znanjem je v tem, da znanstveno znanje zaobjema skrbno in teorijsko organizirane spoznavne rezultate v znanosti (in filozofiji), vsakdanje izkustvo pa vse druge spoznavne rezultate človeka, na primer v vsakdanjem svetu, v pred-teoretskem mišljenju, pa tudi v različnih zunaj znanstvenih in zunaj tehničnih tradicijah in praksah.« (Ule 2006, 25).

Prva razlika med vsakdanjim in znanstvenim znanjem je vsekakor v sistematičnosti in organiziranosti. Znanost ima sposobnost metodične razlage pojavov in dogajanj ter je vpeta v znanstvene zakone in teorije. Pomemben del znanosti je tudi eksperiment. »Smoter eksperimentov je, da organizirajo raziskovanje v luči podanih hipotez oziroma

teorij. Pri tem skušamo v eksperimentalnem okolju kar natančneje ustvariti takšne empirične razmere, ki ustrezajo začetnim pogojem v podanih hipotezah oziroma teorijah, rezultati oziroma iztek eksperimenta pa naj bi odločil o tem, ali držijo tudi predpostavljene in napovedane konsekvence hipotez.« (Ule 2006, 27).

Če se vrnemo nazaj k vprašanju kristaloterapije opazimo, da kakšnih pravih eksperimentov glede učinkov kristalov ni bilo, vsaj ne eksperimentov v znanstvenem pomenu besede. Friderik Hauffe je leta 1801 delal eksperimente o učinkovinah kristalov

Slika 2.5: Kirlianova fotografija dlani

glede na odzive in občutja jasnovidke. Tak eksperiment pa ni ponovljiv in že iz tega vidika ni znanstveno ustrezen.

Vendar so bili izvedeni tudi eksperimenti, ki bi lahko ustrezali znanstvenemu pojmovanju eksperimenta. To so eksperimenti, delani s pomočjo Kirlianove fotografije (glej sliko 2.5), ki naj bi dokazovali avro. Sicer so ti dokazi naleteli na kritike, saj naj bi bilo rezultate težko interpretirati, a

Vir: Kirlianlab.com (2008).

če se ni izvajalo eksperimentov pod strogo

nadzorovanimi pogoji so bili lahko tudi rezultati nezanesljivi. Obravnavani so bili tudi s strani predstavnika sovjetskega znanstvenega inštituta, ki je potrdil nekatere ugotovitve.

Žal se je bolj malo eksperimentov delalo na temo kristaloterapije. Že sama osnovna ideja kristaloterapije je, da če želimo, da deluje, moramo verjeti v to. Prav zaradi tega menim, da kristaloterapevti niso delali eksperimentov, saj bi to pomenilo, da že sami ne verjamejo v njene nauke. Po drugi strani tudi nima smisla prepričevati nekoga, ki vanjo ne verjame, saj na take ljudi kristali ne morejo delovati. Na tem mestu se moramo spomniti tudi na pomemben Feyerabendov pomislek, da je bolj smotrno, da pravila raziskovanja postavlja nekdo, ki raziskuje, kot pa zunanji opazovalci. Saj bo tako raziskovalec sam najbolje vedel, katera metoda je najbolj primerna za preučevanje pojava, ki je njemu dobro poznan.

Nadalje je pomembna razlika v natančnosti formulacij trditev ali hipotez. V znanosti moramo vse hipoteze čimbolj natančno formulirati, da so tako lahko dostopne za eksperimente in za morebitno zavračanje ali spreminjanje. Po drugi strani pa za vsakdanje življenje ne potrebujemo tako natančnih znanj. (Ule 2006).

Če to spet prenesemo na kristaloterapijo opazimo, da ne skozi čas, ne danes nima natančnih opredelitev glede uporabe. Kako velik kristal je potreben za rešitev neke težave nikakor ni navedeno v centimetrih ali gramih, ampak le zgolj z besedami večji, manjši ali na primer »za pest velik«. Nekoliko natančnejša je opredelitev količin pri peroralni uporabi kristalov, torej ko kristale zaužijemo v zdravilske namene. Tam lahko v preteklosti nekatere recepte najdemo navedene tudi v gramih, vendar so ponavadi tudi tu odstopanja, saj svetujejo npr. zaužitje enega do dveh gramov. Vendar tudi v primerih, ko je količina točno določena, pa je le-ta odvisna od bolezni, pri čemer je zanemarjeno dejstvo, da so si pacienti različni. Medtem pa v uradni medicini pri doziranju zdravil poznamo natančno opredeljene odmerke glede na težo in starost pacienta. Torej tudi na tem mestu se kristaloterapija ne uvrsti v znanost.

Naslednja razlika je v trdnosti in trajnosti vsakdanjih prepričanj nasproti spremenljivosti znanosti. Znanost se tako rekoč dnevno spreminja in nadgrajuje ter razvija. Po drugi strani se vsakdanje izkustvo skozi čas skorajda ne spreminja, če pa se že, je za to potrebnega veliko časa. Da se vsakdanje izkustvo ne spreminja, je posledica tudi že prej omenjene ne tako natančne definicije le-tega. Omenim naj še večjo natančnost razlag in napovedi v znanosti kot pri vsakdanjem izkustvu. (Ule 2006).

Pri kristaloterapiji ponovno opazimo bolj značilnosti vsakdanjega izkustva kot znanosti. V bistvu nauki kristaloterapije temeljijo na izročilih iz roda v rod, ki se bolj malo spreminjajo. Če pa se že spremenijo, se bolj zavoljo napak v prenosu kot zaradi nekih novih ugotovitev povezanih s postopki zdravljenja. Prav tako ne moremo natančno opredeliti pričakovanih rezultatov uporabe kristalov, temveč lahko to zgolj predvidevamo.

A tudi znanost po nekaterih drugih merilih ni preveč spremenljiva in naklonjena spremembam. Uveljavljena in ne-vprašljiva glede njene veljavnosti je tudi zaradi spoštovanja med ljudmi. Feyerabend poudarja, da so tradicija in prakse lahko popularne zaradi napačnih razlogov. »Popularnost moderne medicine je treba zvesti na okoliščino, da bolni ne razpolagajo z nobeno drugo možnostjo zdravljenja in da televizija, govornice, zakoni, poročila o presenetljivih ozdravitvah, strahotno spoštovanje, ki ga veliko ljudi čuti do znanstvenih in psevdoznanstvenih reči, od vsega začetka ovira kritičen odnos.« (Feyerabend 2007, 50).

Na tem mestu lahko torej rečemo, da glede na zgoraj opisane primerjave, kristaloterapije ne moremo uvrstiti v znanost, saj je bolj podobna vsakdanjem znanju. A to ni edini možen pogled na obravnavano temo. Marsikateri znanstvenik, ki je zaslužen za pomembna odkritja v zgodovini, se je namreč ukvarjal z alkimijo in magijo. Oglejmo si primer Newtona.

Isaac Newton, rojen leta 1643, je bil pomemben fizik. Odkril je zakone gibanja, ki so tudi poimenovani po njem, zakon gravitacije, izumil je zrcalni teleskop. Ukvarjal se je tudi z optiko in ugotovil, da iz bele svetlobe po prehodu skozi prizmo dobimo celo mavrično paleto barv.

Aleksander Pop je zanj izrekel dokaj poznani citat: »Naravo in njene zakone je zagrinjala noč in Bog je rekel »Bodi Newton«, in vse je bila luč« (Rossi 2004, 353). Nasploh je Newton poznan kot briljanten znanstvenik in izumitelj, manj pa je poznano njegovo delo v zvezi s preučevanjem odnosov med magijo in znanostjo, katerim je posvetil kar nekaj let svojega življenja in to v času, za katerega bi lahko rekli čas rojstva moderne znanosti.

»Tako Newtonovo zanimanje za alkimijo in njegovo trdno prepričanje o izvorni prvotni vrednosti kakor odnos, ki ga je Newton vzpostavil med znanostjo in religijo, med konceptom Boga in fiziko ter med metodo raziskovanja narave in metodo branja svetih besedil, uvrščajo celotno njegovo delo na precej drugačno raven, kakor je tista brezupno zastarela, ki ga interpretira kot pozitivističnega učenjaka ali celo povzdiguje kot prvega velikega modernega znanstvenika.« (Rossi 2004, 352).

Torej, ali so vsa njegova odkritja nična, ker se je ukvarjal z alkimijo, ali pa so enako pomembna njegova odkritja o bogu kot na primer teleskop? Na tem mestu se moramo zavedati, da bi nekatere nauke kristaloterapije v preteklosti lahko videli kot takratno znanost, vendar se je v nekem trenutku nehala razvijati v smer v katero se je znanost. Da se je marsikateri izumitelj, znanstvenik ali mislec ukvarjal tudi z magijo in alkimijo je povsem normalno, saj so bile slednje med sabo prepletene, od magije in religije se je distancirala šele moderna znanost. »Moderna znanost se je lahko razvila šele potem, ko se je osvobodila religioznih, magijskih in mističnih spon srednjega veka.« (Mali 2002, 21).

V 21. stoletja se znanost sooča z novimi odzivi, večja se družbena odgovornost znanstvenikov. »Delovanje raziskovalcev še nedavno ni pritegnilo večje pozornosti širšega družbenega okolja. V zadnjih dveh desetletjih pa se nahaja, ne samo zaradi družbenoekonomskih učinkov, temveč tudi zaradi potencialnih družbenih in ekoloških nevarnosti, ki jih vsebuje sodobni znanstveno-tehnološki razvoj, vedno bolj v središču zanimanja javnosti.« (Mali 2002, 68). Znanost je bolj kot kdaj koli postala nepredvidljiva in dinamična. Ljudje se sprašujejo kam nas vodijo genetsko spremenjena hrana, kloniranje živali, možnost kloniranja ljudi in podobni izzivi moderne znanosti, ki smo si jih včasih predstavljali bolj kot del znanstveno fantastičnih filmov in ne realnega življenja.

Tu se po eni strani odpirajo vrata za znanstvena dokazovanja alternativnih metod, a po drugi strani zapirajo, saj so ljudje vedno bolj negotovi ob vedno novih odkritjih. Kristaloterapija je, čeprav zelo stara praksa, v javnosti dokaj neznana. To je lahko njen plus, saj ni obremenjena s slabim slovesom šarlatanstva, ki se je razširilo glede določenih metod zdravljenja. Po drugi strani pa prav zaradi tega, ker ni preveč poznana v javnosti, tudi za znanost ni tako zanimiva kot nekatere bolj uveljavljene metode zdravljenja.

Včasih je bila znanost zelo blizu vsakdanjemu izkustvu, saj je svoje domneve lahko preverjala le v vsakdanjem življenju in ni imela inštrumentov za bolj zapletena znanstvena raziskovanja. Komaj ko je znanost dobila možnost izvajanja eksperimentov in preverjanja hipotez na bolj znanstveni način, se je lahko distancirala od vsakdanjega izkustva. Kot kaže pa je kristaloterapija ta trenutek preskočila in še vedno ostaja bližje vsakdanjemu izkustvu. Dejstvo je, da je sama narava in osnovna ideja kristaloterapije v tem, da je bližje človeku kot znanosti. »Vsakdanje izkustvo teži k temu, da je čim bližje običajnim človeškim predstavam o sebi in jemlje človeka za vzorec, po katerem razlaga svet. To pomeni, da vsakdanje izkustvo poleg nekaterih elementarnih spoznanj vsebuje kopico nepreverjenih verovanj (prepričanj) ljudi. Zato so na primer vsakdanjemu izkustvu mitologije bližje kot sodobni znanosti.« (Ule 2006, 29).

A zopet se pojavlja vprašanje: Ali je relativizem dober in upravičen? Predpostavlja, da je uradna medicina edina prava medicina za vse tradicije. »Pri tem se domneva, prvič, da zahodna medicina 'bolezni' (v njenem smislu) 'zdravi' (v njenem smislu) bolje kot vse alternative; drugič, da so njene ideje o boleznih, zdravljenju in predvsem njene ideje o

zdravem življenju edine merodajne in, tretjič, da je treba vsako nasprotje med posegi, ki jih predlaga sama, in med tradicionalnimi vrednotami (denimo spoštovanje integritete življenja) razrešiti v njeno korist.« (Feyerabend 2007, 123). Prva domneva je sicer preverljiva s kontrolnimi skupinami, ki pa so v veliko državah prepovedane, saj naj bi ogrožale zdravje ljudi. Problem je, ker ni jasno kaj bolj ogroža zdravje - ali zahodna medicina ali stare metode zdravljenja? Kako lahko trdimo z gotovostjo, da je uradna medicina boljša, če ne raziščemo ostalih možnosti? Drugi dve domnevi se nanašata na konflikt med znanostjo in religioznimi načini življenja. »Ne kot ljudi, temveč kot kompleksne materialne sisteme obravnava 'znanstvena' medicina svoje paciente; in njen cilj ni izboljšanje kakovosti življenja, tako kot to razumejo pacienti, temveč boljše materialno funkcioniranje sistemov.« (Feyerabend 2007, 124).

Pomembno je tudi vprašanje svobode in demokracije. Ali res živimo v demokraciji in svobodni družbi, ko pa si ne moremo izbrati niti načina zdravljenja, ki si ga želimo. Vsi plačujemo davke, denar pa gre za znanost, če si to želimo ali ne, tudi če so naša prepričanja drugačna, ne dobijo niti možnosti obravnave. »Če človek zboli, potem bi moral imeti pravico do zdravljenja v skladu z njegovimi lastnimi željami – do polagalca rok, če verjame v polaganje rok, znanstvenih zdravnikov, če bolj zaupa znanosti.« (Feyerabend 2007, 133). To bi moral biti temelj svobodne družbe. Ko naletimo na vprašanje ali ni bolje, da odločitve namesto nas sprejemajo strokovnjaki, saj bi se sami lahko napačno odločili, je tu odgovor ne. Ne v svobodni družbi, saj je le-ta združba zrelih ljudi in ne čreda ovac, ki bi jo vodila majhna skupina ljudi. Zanimivo je tudi dejstvo, da si mnenja znanstvenikov nasprotujejo. Ko zbolimo in gremo po mnenje k več zdravnikom nam bo eden predlagal operacijo, drugi kemoterapijo, tretji spet nekaj svojega. Če je zahodna medicina edina prava in najuspešnejša, kako da si celo njeni izvajalci niso enotni glede metod?

Ali je znanost in njene prakse domena strokovnjakov ali laikov? »Ni samo neumno, temveč tudi neodgovorno, če sodbo znanstvenikov in zdravnikov sprejmemo brez slehernega dodatnega preverjanja.« (Feyerabend 2007, 149). Laiki morajo imeti nadzor nad odločitvami in praksami strokovnjakov. »Raziskati morajo, ali si znanstvena medicina zasluži teoretsko avtoriteto, dostop do javnega denarja, zaščito zakona, privilegije za pohabljanje živih ljudi, ki jih je deležna, in ali drugačne metode zdravljenja niso pogosto veliko boljše in dosti cenejše, in olajšati morajo možnost

relevantnih primerjav.« (Feyerabend 2007, 149). Znanost danes ni uveljavljena zaradi njenih dosežkov, ki ji jih vsekakor ne gre odrehati, temveč bolj zaradi napihovanja in propagiranja teh dosežkov. Veliko je raziskav, ki kljub velikim denarnim vložkom niso pripeljale nikamor. Poznamo tudi številne primere, ko so eksperimenti pripeljali do neželenih rezultatov, vendar se o tem ne govori, tako kot so tudi pozabljeni dosežki drugih tradicij. (Feyerabend 2007).

2.4 SKLEP TEORETIČNEGA DELA

Pogledali smo si pojem kristaloterapije, najprej skozi pregled metod in načel, ki jih zajema, kasneje pa tudi skozi zgodovino zapisov o tej metodi. Že skozi zgodovino zapisov sem poskušala navesti neke vzporednice z znanostjo skozi zgodovino. Razmerje med znanostjo in kristaloterapijo pa sem poskušala vzpostaviti v naslednjem poglavju.

Kristaloterapija je alternativna zdravilska metoda, ki je prisotna praktično že od pradavnine. Bistvo kristaloterapije je zdravljenje s kristali, pri čemer jih lahko le nosimo, delamo iz njih eliksirje ali celo zaužijemo. Pred uporabo moramo kristale očistiti negativnih energij in energij predhodnih uporabnikov. Za to poznamo mentalne in fizične tehnike. Za samo zdravljenje moramo izbrati eno izmed prej omenjenih metod. Če želimo kristale nositi, jih lahko nosimo kot nakit, kristalček lahko damo le v žep ali ga položimo na obolelo oziroma prizadeto mesto. Elikvirje delamo s potapljanjem kristala v vodo in jih zaužijemo v obliki prahu.

Kristaloterapija ni bila izvajana samo v zgodovini, ampak o tem priča več zgodovinskih zapisov, od starih Grkov naprej, ko je Theophrastus tri stoletja pred našim štetjem omenil ugoden vpliv smaragda na oči. Skozi čas si je sledilo več zapisov o načinih uporabe kristalov za zdravljenje, kjer so avtorji navajali tudi konkretne učinke različnih kristalov na določena obolenja. Žal pa ne najdemo zapisov, ki bi se ukvarjali z dokazovanjem te vede. To je po eni strani logično, saj so se ljudje začeli spraševati o resničnosti narave kristalov šele v Renesansi in še takrat so bolj kot ugodne vplive raziskovali od kot jim te nadnaravne moči. Tako zasledimo prve zapise o raziskavah učinkov kristalov šele v začetku 19. stoletja, ko je Friderika Hauffe delal preizkuse učinkov na jasnovidki, v 20. stoletju pa so se začela prva znanstvena raziskovanja glede avre. Sheila Ostrander in Lynn Schroeder sta v svojem delu pisali o Kirlianovi

fotografiji. Delali sta raziskave na rastlinah, kjer so se barve avre z venenjem listov spreminjale, nato pa je avra izginila.

Vendar ko si pogledamo kristaloterapijo kot potencialno alternativno znanost, najdemo bolj malo vzporednic. Ideja o sami alternativni znanosti se je pojavila zaradi togih definicij uradno priznanih znanosti. Čeprav je alternativna znanost že od nekdaj obstajala, je uradna znanost ne priznava kot tako. Tako tudi uradna medicina redko kdaj sodeluje z alternativnimi metodami zdravljenja, saj imajo zdravniki po večini slabo mnenje o izvajalcih alternativnih metod, bolj kot o metodah samih. Kristaloterapija nima znanstveno izvedenih eksperimentov, ki bi potrjevali njeno učinkovitost. Temu gre lahko pripisati več dejavnikom, vendar je zagotovo eden izmed njih ta, da ji uradna znanost niti ni dala možnosti za uveljavitev. Za znanost je pomembna natančnost definicij, vendar se v kristaloterapiji govori bolj v približkih kot v natančnih merah, v sestavinah oziroma velikostih zahtevanega kristala. Znanost se praktično dnevno spreminja in razvija, na drugi strani pa je kristaloterapija še vedno ista kot pred leti.

Zanimivo je tudi, da se je veliko priznanih znanstvenikov, med njimi tudi Newton, ki velja za prvega modernega znanstvenika, ukvarjalo z magijo in alkimijo. To nam predstavlja drugačen pogled na vse te vede, saj so ti znanstveniki prišli do zelo pomembnih znanstvenih odkritij. Vendar ne smemo zagrabit za kost dokler podrobneje ne preučimo tega pojava. Ko podrobneje analiziramo nastale situacije ugotovimo, da je bila v tistem času magija tesno prepletena z znanostjo in vsakdanjim življenjem, vendar se je temelj moderne znanosti ustvaril prav na ločitvi znanosti od magije in alkimije.

Kristaloterapija je že v svojem smislu bližje vsakdanjemu izkustvu kot znanosti. Njeni nauki na nek način celo preprečujejo znanstvene raziskave, saj zaradi njih kristaloterapevti niso motivirani za znanstveno raziskovanje, znanstveniki pa nimajo interesa za tovrstna dejanja, saj obstaja veliko alternativnih metod zdravljenja, ki so bolj razširjene. Kljub temu možnosti za raziskave obstajajo, a osebno dvomim, da bodo kaj kmalu izvedene. Denarja za vse raziskave, ki bi si jih želeli žal ni, tako se sredstva razporejajo med bolj »pomembne« raziskave.

Kljub vsemu mogoče ni najbolj smotrno spraševati ali je kristaloterapija znanost. Znanost namreč določajo toga pravila, ki sicer niso primerna za preučevanje metode kot

je kristaloterapija, saj bi pri raziskovanju tega pojava potrebovali individualen pristop. Raziskave bi bilo smiselno izvajati le, če bi metode določili ljudje, ki jim nauki in metode kristaloterapije niso tuje.

Ker je znanost v našem stoletju vse bolj izpostavljena kritičnemu mnenju javnosti, kristaloterapija pa deluje le na ljudi, ki vanjo verjamemo, bi bilo zanimivo pogledati mnenje javnosti o tej metodi in mnenje o tem ali je znanstveno dokazljiva. Preverila bom kakšen odnos imajo posamezniki do te metode ter tezo, da javnost verjame v moč dokazljivosti te alternativne metode.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 OPIS RAZISKOVALNE METODE

Ker je kristaloterapija metoda, ki pri uporabnikih in neuporabnikih vzbuja mešane občutke, anketa najverjetneje ne bi bila dovolj poglobljena metoda raziskovanja. Bolj primeren je pristop, ko se lahko prilagodimo posamezniku glede na njegove odgovore in poglede. Za poglobljene raziskave so zato bolj primerne kvalitativne raziskovalne metode, pri katerih je vzorec manjši kot pri kvantitativnih. Interpretacija takih metod je sicer nekoliko bolj zapletena, saj sestoji iz citatov intervjuja iz katerih je mogoče razbrati sklep. (Walliman 2006).

»Intervju kot metoda dela je prisoten v vrsti družboslovnih znanosti, npr. na področju sociologije, psihologije in antropologije. Tudi tam se srečujemo z različnimi oblikami intervjuja (denimo poglobljenim) kot načinom zbiranja informacij, predvsem pa interpretacij, torej mnenj, stališč in odnosov o posameznih temah.« (Poler Kovačič in Erjavec 2005, 136). Prav zaradi tega je intervju zelo primeren kot metoda raziskovanja za moj primer.

Poznamo več vrst intervjujev, med katerimi je za moj primer še najbolj primeren polstrukturiran intervju. Polstrukturiran intervju je intervju v katerem so določene smernice oziroma glavna vprašanja, ki si morajo slediti v določenem zaporedju. Vendar obenem kljub temu dopušča svobodo, da sledimo neki smernici, ki nastane med intervjujem oziroma prirejamo vprašanja glede na intervjuvanca. Smiselno je tudi spraševati intervjuvance v okolju, kjer se počutijo sproščene, saj le-to zagotavlja dobre rezultate. (Bernard 2000).

3.2 REZULTATI RAZISKAVE

Udeleženci raziskave so bili tako uporabniki kot ne-uporabniki kristaloterapije ali katere druge metode alternativnega zdravljenja. V vzorec sem vključila 15 posameznikov različnih starosti. Med anketiranci je bilo 6 moških in 9 žensk. Intervju je bil delno izveden v mestu, delno pa na podeželju, tako da vzporednic z ruralnim ali urbanim okoljem ni moč iskati. Dve intervjuvanki sta višji medicinski sestri, ena fizioterapevtka,

en intervjuvanec pa je farmacevt. S tem sem želela dobiti mnenje zaposlenih v uradni medicini. Drugi intervjuvanci so študentje, upokojenci, programer, tržni inšpektor, ekonomist, tržni analitik, socialna delavka in ena brezposelna oseba z osnovnošolsko izobrazbo. Tak vzorec sem izbrala, ker sem želela raznolik vzorec glede na starost, spol in predvsem izobrazbo. Glede na to, da je vzorec neslučajan in majhen, rezultatov ne moremo posploševati na širšo populacijo.

Intervjuje sem izvajala sama, in sicer na domu intervjuvancev. Pred intervjujem sem razložila namen intervjuja. Zapisi celotnih intervjujev so priloženi kot priloga k nalogi. Zapisani so v knjižni pogovorni zvrsti ter v slengu.

3.2.1 MNENJE O ALTERNATIVNI MEDICINI

Mnenja o alternativni medicini so si, kot pričakovano, deljena. Večina intervjuvancev sprejema in razume alternativno medicino kot dopolnilo k uradni medicini.

Leon (42, ekonomist): »Sem za, ampak v kombinaciji z medinsko stroko.«

Vlasta (43, socialna delavka): »Jo sprejemam kot dopolnitev uradni medicini.«

Slavica (45, medicinska sestra): »Sprejemam jo le kot dopolnilo k uradni medicini.«

Irena (24, študentka): »Alternativne medicine se ne poslužujem, bi pa najbrž se je, če bi mi preostala samo ta možnost oziroma če bi se mi ta možnost zdela bolj vabljiva kot ostale. Npr. v kolikor uradna medicina ne bi poznala rešitve mojega problema.«

Luka (27, programer): »Alternativno medicino vidim v najrazličnejših primerih kot dopolnitev uradnih metod.«

Matej (24, študent): »Dobro, človek mora vedno imeti na razpolago več možnosti za svoje zdravljenje in verjamem, da veliko ljudem pomagajo tudi alternativne rešitve. Sam pa se še nisem poslužil te metode.«

Luka (27, farmacevt) »Čeprav smo bili v zadnjem stoletju priča zelo intenzivnemu porastu uradne medicine, pa so področja, kjer le-ta še vedno odpove. V določenih situacijah lahko alternativna medicina zakrpa te praznine in omogoči bodisi ozdravljanje ali vsaj izboljšanje stanja bolnika.«

Elena (27, tržni analitik): »Ne zaupam povsem tej metodi zdravljenja, zaradi številnih negativnih objav v medijih, neuspešnih poskusov zdravljenja na tak način. Npr. spomnim se na Drnovška, na zdravnika iz Nemčije, ki so mu vzeli licenco, ... po drugi strani pa se

mi zdi, da lahko tudi koristi, ampak le v obliki samopomoči, da si pač sam skušaš pomagat pri zdravljenju npr. meditacija, sproščanje na različne načine.»

Nekaj uporabnic alternativne medicine ima izredno pozitivno mnenje, ki izvira iz lastnih izkušenj:

Maja (28, brezposelna): »O alternativni medicini kot metodi imam pozitivno mnenje, niso mi pa vseč šarlatani in o njih nimam pozitivnega mnenja. Drugače mi je alternativna medicina bolj vseč kot uradna, saj pomaga ljudem brez kemije, kot uradna medicina.«

Silva (68, upokojenka): »Menim, da so alternativne metode bolj uspešne od klasične medicine. Sama sem se posluževala različnih metod in se po njih boljše počutila.«

Nekaj intervjuvancev izpostavlja tudi psihološko plat alternativne medicine.

Jože (63, upokojenec): »Ma moje mnenje je tako, da vsaka ta metoda ima pomen. In če ti verjameš v to verjetno tudi ozdraviš. Ampak moraš verjet v to metodo, sicer ne.«

Iztok (55, tržni inšpektor): »To področje zdravljenja osebno ne poznam, mislim pa, da ima predvsem psihološki učinek na bolnika.«

Nekateri so izrazili negativno mnenje do alternativnih metod, med drugim tudi zaradi samih izvajalcev.

Elena (27, tržni analitik): »Ko pa slišim o kakih zdravilcih, pa sem skeptična, ker moja mam je en tip čisto zafural z neko masažo hrbtenice«

Luka (27, programer): »Sicer imamo na tem področju probleme z izvajalci storitev alternativne medicine, saj ne vemo komu naj zaupamo - je pa tudi pri uradni medicini podobno.«

Tončka (79, upokojenka): »Ma tako. Bolj verjamem zdravnikom, ostalim pa manj. Ker je veliko šarlatanov, ki želijo le zaslužiti.«

Jan (22, študent): »Kolikor vem alternative metode zdravljenja niso znanstveno dokazane in medicinsko testirane metode.«

3.2.2 POZNAVANJE IN MNENJE O KRISTALOTERAPIJI

Večina intervjuvancev je že slišala za to metodo, vendar ni podrobneje seznanjena z njo in se je niti ni posluževala.

Matej (24, študent): »Ne poznam, si pa predstavljam za kaj se gre, pač definitivno je nekaj na temu in zagotovo oddajajo neko frekvenco ti kristali, ki blagodejno vplivajo na naše počutje, poleg tega pa je še vedno prisoten placebo efekt.«

Elena (27, tržni analitik): »Kristaloterapije ne poznam, samo mislim si lahko kako poteka ta metodi zdravljenja, mogoče sem sodijo tudi tisti kamenčki obeski, ki naj bi povlekli negativno energijo iz telesa? Jaz si nekako tako to predstavljam..., pa da ti po hrbtu polagajo kake kristalčke in naj bi to sproščalo, samo se mi zdi, da to deluje bolj na psiho, da misliš da pomaga, v resnici pa ne.«

Jan (22, študent): »Za to vrsto alternativne metode zdravljenja sem že slišal, ne poznam pa kako poteka sam postopek zdravljenja oziroma terapijo ter načel po katerih bi ta metoda delovala in katere bolezni ali obolenja bi zdravila.«

Slavica (45, medicinska sestra): »Poznam iz literature.«

Tončka (79, upokojenka): »Ne poznam čisto, vem da se gre za nošenje kamnov recimo na verižici in prstanih ali pa polaganje kamnov na obolela mesta. Kaj več pa ne vem.«

Jože (63, upokojenec): »Je ne poznam prav dobro, ampak slišim o teh kamnih, da si jih polagajo na telo ali pa nosijo kot nakit. Originalne kristale in navadne kamne, se s tem masirajo, to sem že slišal, ma probal pa nisem.«

Luka (27, farmacevt): »Izkušenj s tega področja nimam, ne s strani zdravilca ne s strani pacienta. Nekaj sem o njej izvedel iz knjig, člankov, nekaj pa tudi iz pogovorov z ljudmi, ki se s tem bolj intenzivno ukvarjajo.«

Štirje intervjuvanci se metode poslužujejo, eden ne pozna kristaloterapije, niti o njej še ni slišal.

Iztok (55, tržni inšpektor): »Zdravljenja s kristali ne poznam. V bistvu prvič slišim za kaj takega.«

Mnenja o kristaloterapiji so večinoma pozitivna, še posebej pri uporabnikih te metode, kar je seveda normalno, vendar ima tudi večina ostalih pozitivno mnenje. Nekatere uporabnice vidijo prednost te metode pred nekaterimi ostalimi predvsem v tem, da jo

lahko izvajaš doma in, da jo lahko izvajaš sam. Tudi Tončka, ki sicer ne verjame v alternativne metode, ima zaradi lastnih pozitivnih izkušenj iz otroštva pozitivno mnenje.

Silva (68, upokojenka): »Menim, da je metoda dobra, ker si lahko vsak pomaga sam praktično doma. Zame je še posebej pomembno, saj sem odvisna od prevozov in težko grem v vsakem trenutku k nekomu drugemu. Tako pa če me boli glava primem kristal in vizualiziram kar doma v sobi.«

Maja (28, brezposelna): »Všeč mi je, ker si lahko pomagam brez zdravil, uradni medicini pa ne zaupam. Všeč mi je ker lahko to metodo sama izvajam in se s tem izognem šarlatanom.«

Tončka (79, upokojenka): »Pozitivno. Ko smo bili majhni so nam dali po piku čebele kamen na obolelo mesto in je pomagalo. Tudi za nekatere druge težave smo uporabljali kamenje, vendar se ne spomnim več za kaj, niti kakšno kamenje.«

Tina (36, medicinska sestra): »Imam lastno izkušnjo z zdravljenjem alergije in mislim, da pomaga pri zdravljenju.«

Vlasta (43, socialna delavka): »Pozitivno, doprinese k sprostitvi, dobremu počutju in izboljšanju zdravja.«

Irena izpostavlja pomemben vidik kristaloterapije, in sicer to, da je smisel te terapije v tem, da verjameš v njeno učinkovitost.

Irena (24, študentka): »Moje mnenje je, da v kolikor verjameš v to, da ti bo pomagala, ti tudi bo, saj je človeška psiha izredno močna. Če pa v to ne verjameš, pa ne vidim razloga zakaj bi sploh poskušali s tovrstnim zdravljenjem.«

Jože opozarja na pomembnost usposobljenosti zdravilcev, Jan pa je skeptičen do te metode, ker ni znanstveno dokazana.

Jože (63, upokojenec): »Moje mnenje je kot o ostalih metodah, da verjetno nekaj pomaga. Samo mora bit nekdo ki se s tem ukvarja medicinsko poučen.«

Jan (22, študent): »O tej metodi imam tako mnenje kot o vseh ostalih metodah alternativne medicine. Do nje sem zelo skeptičen predvsem, ker znanstveno ni dokazana njena učinkovitost in delovanje. Sicer pa verjamem, da če temu ne bi bilo tako, bi ta

metoda postala del splošne medicine, izvajala bi se kot neka standardna metoda zdravljenja bolnikov. Posledično o njej kot alternativni metodi, sploh ne bi govorili.«

3.2.3 ŠKODLJIVOST METODE

Nadaljnje me je zanimalo ali je lahko kristaloterapija po mnenju intervjuvancev škodljiva ali ne. Veliko intervjuvancev meni, da ne more bit škodljiva, ker so kristali naravni in prisotni v našem okolju.

Silva (68, upokojenka): »Absolutno ne. Kristali so naravni del Zemlje.«

Tončka (79, upokojenka): »Ne. Mislim da ne, ker je to vse naravno.«

Luka (27, programer): »Mislim, da metoda ni škodljiva, saj se uporabljajo naravni materiali kot so kamni in kristali, ki nas že tako obdajajo in so bili na našem planetu že pred nami.«

Nekateri opozarjajo na posredno škodljivost kristaloterapije, ki nastane če opustimo zdravljenje po uradni medicini.

Slavica (45, medicinska sestra): »Če zaradi kristaloterapije pacient opusti zdravljenje po uradni medicini je seveda to lahko škodljivo zdravju.«

Vlasta (43, socialna delavka): »V kolikor se gre v skrajnosti in se zaradi te metode opusti zdravljenje po uradni medicini.«

Jan (22, študent): »Menim, da neposredno sama metoda ni škodljiva zdravju. Škodljiva lahko postane, če nek bolnik v prepričanju, da ga bo ta metoda, ali bilo katera metoda alternativne medicine, pozdravila določene bolezni ali obolenja, opusti metode zdravljenja standardne medicine. Tako zelo ogrozi ozdravitev ali celo povzroči poslabšanje stanja bolezni.«

Leon (42, ekonomist): »Škodljiva je po mojem mnenju le v primeru, da opustiš zdravljenje strokovne medicine.«

Ena uporabnica te metode pripisuje neškodljivost lastnim izkušnjam s to metodo:

Maja (28, brezposelna): »Ne, po mojem mnenju ne. Ker mi še ni nikoli škodovala, pa čeprav se je že nekaj let poslužujem.«

Nekateri intervjuvanci ponovno izpostavijo psihološki pomen metode in torej izničijo možnost negativnega učinka same metode, obstaja pa možnost, da si sami sebi psihološko škodujemo, če uporabljamo to metodo, vendar imamo negativne občutke do nje.

Jože (63, upokojenec): »Ne. Lahko da ne pomaga, ampak tudi škoduje ne, ker je vse v psihi.«

Iztok (55, tržni inšpektor): »Verjetno ta metoda ni škodljiva, če ima bolnik pozitivno mnenje o njeni učinkovitosti.«

Matej (24, študent): »Ne, ne vem zakaj bi, razen če je osebek negativno nastrojen proti njej, ampak potem verjetno te metode sploh ne uporabljal.«

Dve intervjuvanki sta izpostavili zanimiva vidika možnega škodovanja kristaloterapije. Elena vidi možno škodljivost predvsem v visokih zasluhkih, ki jih imajo prodajalci kristalov. Irena vidi škodljivost, ki izvira iz nestrinjanja okolice z našim početjem, kar negativno vpliva na našo psiho. Farmacevt je izpostavil pomen individualnega pristopa.

Elena (27, tržni analitik): »Škodit verjetno ne more, ampak se mi zdi, da tukaj lahko nekateri mastno zaslužijo s prodajo teh kamnov. Bolan človek bo preizkusil vse možne metode, samo da pomaga. Kristaloterapija ne more negativno vplivati na zdravje, kvečjemu ima lahko pozitivne učinke in negativne na denarnico.«

Irena (24, študentka): »Po mojem mnenju kristaloterapija skorajda ne more negativno vplivati na zdravje. Nevarnost obstaja le, če bi zaradi nepoučenosti vnašali v svoj dom škodljive snovi. Lahko tudi negativno vpliva na medosebne odnose v kolikor se okolica ne strinja z našim početjem, kar zopet vpliva na našo psiho in rezultat zdravljenja.«

Luka (27, farmacevt): »Že Paracelsus je dejal, da ni nobena stvar strupena in hkrati ni nobena brez strupa, njena strupenost je odvisna le od doze. To velja povsod, tudi pri tej metodi. Vsak bolnik zahteva individualne pristop.«

3.2.4 URADNO PRIZNANJE KRISTALOTERAPIJE

Zanimalo me je tudi ali bi bilo, po mnenju intervjuvancev, dobro priznati kristaloterapijo kot uradno metodo zdravljenja. Tu so si mnenja deljena. Večina intervjuvancev je za uradno priznanje te metode, vendar zaradi različnih razlogov. Najbolj pomemben vidik priznanja je po mnenju večine možnost izbire, vendar predvsem v smislu komplementarne in ne primarne metode zdravljenja.

Matej (24, študent): »Kot pravim, pacientu je treba ponuditi čim širši spekter možnosti in naj se sam odloča, predvsem pa naj kombinira.«

Vlasta (43, socialna delavka): »Zakaj pa ne, vendar samo kot dopolnilno metodo zdravljenja.«

Tina (36, medicinska sestra): »Da, kot pomoč pri klasičnem zdravljenju. Vendar pa ne kot samostojno metodo«

Nekateri intervjuvanci opozarjajo na prednosti, ki bi jih vsi uporabniki pridobili če bi alternativne metode uradno priznali. Od boljše seznanjenosti pacientov z različnimi metodami in predvsem z izboljšanjem zaradi večjega nadzora. Maja meni, da bi tako postala tudi finančno bolj dostopna metoda.

Silva (68, upokojenka): »Seveda, tako bi končno postavili neka pravila in se znebili sleparjev.«

Slavica (45, medicinska sestra): »Uradno bi morali priznati tako to metodo kot tudi ostale metode alternativne medicine, saj bi tako prihajalo do manjših nepravilnosti pri zdravljenju in ne bi nekateri neupravičeno služili na račun nevednosti uporabnikov.«

Iztok (55, tržni inšpektor): »Da, s tem bi preprečili tiste alternativce, ki svoje delo ponujajo le v zaslužkarske namene.«

Maja (28, brezposelna): »Ja. Ker se mi zdi prav, da bi lahko imeli ljudje več možnosti izbire. Da bi že ob bolezni bili seznanjeni z vsemi metodami. Pa tudi financirano bi moglo biti iz zavarovanja kot uradna medicina.«

Elena, Jan in Luka so mnenja, da bi pred uradnim priznanjem metode morali pridobiti nekatere dokaze o njeni učinkovitosti in šele nato bi lahko taka metoda postala enakovredna uradno priznanim in dokazanim medicinskim postopkom. Tončka opozarja na to, da zaradi novih znanj kristaloterapija ni več aktualna.

Elena (28, tržni analitik): »Dokler nimamo dokazov o učinkovitosti metode na neke simptome oz. obolenje do takrat lahko take metode uporabljamo zgolj kot dopolnilo nekim znanim postopkom, razen seveda če ne gre za neko lažjo težavo npr. prehlad, ki bi jo tudi brez zdravljenja premagali.«

Jan (22, študent): »Nobene metode zdravljenja ni mogoče priznati kot učinkovite, dokler nimamo dokazov o njeni učinkovitosti pridobljenih po običajnih znanstvenih postopkih. Ker omenjena metoda ne izpolnjuje zgornjega pogoja, tudi ni uradno priznana in če bi se jo kot tako priznalo, bi po mojem mnenju to bila velika napaka.«

Luka (27, farmacevt): »V kolikor bi bilo nesporno dokazano, da je metoda učinkovita in varna, poznano in definirano njeno območje zdravljenja, hkrati pa postavljeni tudi zakonski okviri, ki bi omogočali pregled nad zdravilci, ter statistiko uspešnosti/neuspešnosti zdravljenja, bi vsako alternativno metodo z veseljem sprejel.«

Tončka (79, upokojenka): »Ne. Mislim, da lahko edino zdravniki zdravijo ljudi, ostali pa ne. Sicer je to zdravljenje včasih pomagalo, vendar včasih ni bilo zdravil in znanja, ki ga imamo danes. Takrat smo bili veseli, če je kaj pomagalo, danes ni več tako.«

3.2.5 ALI BI LAHKO UČINKE KRISTALOTERAPIJE DOKAZALI

Najbolj zanimiv del intervjuja je bilo vprašanje o tem ali se da učinke kristaloterapije dokazati. Prav možnost dokazljivosti lahko pripelje kristaloterapijo do znanosti. Nekateri intervjuvanci so menili, da je zadosten dokaz že njihovo lastno počutje, drugi so podajali dokaj izdelane metode preučevanja kristaloterapije. Nekateri intervjuvanci smatrajo za dokaze izkušnje ljudi. Ti dokazi so podobno zasnovani kot dokazi, ki jih je leta 1801 delal Friderik Hauffe, ko je opazoval učinke kristalov na jasnovidki. Torej je dokazoval učinke skozi izkustvo.

Silva (68, upokojenka): »Se da. Že po sebi opažam učinke na moje telo, verjetno tudi ostali, ki to metodo prakticirajo, samo nekdo bi moral zbrati vse te odzive pacientov na kup.«

Jože (63, upokojenec): »Dokazat se da, če je več ljudi, ki so to poskusili oz. to delali in s to metodo uspeli potem je to res. Morali bi pogledat primere za nazaj in preučit.«

Tončka (79, upokojenka): »Ja, če se človek dobro počuti potem to deluje in tudi če se samo sprostiš ob uporabi potem je to po mojem mnenju dokaz za učinkovitost.«

Iztok (55, tržni inšpektor): »Z anketiranjem ljudi, ki so se posluževali teh metod in ugotavljanjem pozitivnih in negativnih učinkov.«

Matej (24, študent): »Menim, da bi pozitivne učinke lahko pokazali oz. povedali pacienti ki so šli skozi to metodo in občutijo oz. doživljajo stvari drugače.«

Maja bi pri preizkusih vključila še dodatno spremenljivko, to so stranski učinki, ki so pomembni pri zdravljenju in po njenem mnenju prisotni predvsem pri uradni medicini. Ta pogled je zanimiv predvsem zato, ker ponuja nov vidik možnosti raziskovanja.

Maja (28, brezposelna): »Po mojem mnenju se da. Imeli bi lahko 2 testni skupini, ena bi se zdravila s kristali, druga z uradno medicino. Na koncu bi pogledali koliko ljudi iz vsake skupine je ozdravelih in kakšne stranske učinke imajo. Če bi bilo število zdravih ljudi približno enako, vendar bi tisti z uporabo uradne medicine imeli več stranskih učinkov bi bil to dokaz, da je kristaloterapija bolj učinkovita.«

Irena zopet opozarja na vlogo zaupanja v kristaloterapijo. Izpostavi tudi možne »izgovore« zagovornikov kristaloterapije za neuspeh.

Irena (24, študentka): »saj se vsak neuspeh lahko pripiše pomanjkanju zaupanja v metodo, premajhni koncentraciji med zdravljenjem, slabim kamnom, premajhni odprtosti za zdravljenje...«

Irena opozarja tudi na slabe možnosti nadzora vpliva psihe pacienta na zdravstveno stanje.

Irena (24, študentka): »Skratka, menim, da je dokazovanje učinkovitosti nadvse problematična zadeva. Sploh, ker metoda vključuje psiho udeleženca, kar pa je potem težko nadzorovati pri testiranju testne in kontrolne skupine.«

Nekateri so navedli konkretne situacije in primere možnosti testiranja. Večinoma bi to izvedli z dvema skupinama, od katerih bi se ena zdravila s kristali, druga pa ne. Nekateri bi to metodo poskušali dokazati zgolj s spremljanjem statistike skozi leta.

Slavica (45, medicinska sestra): »Metodo se da dokazati z analizami med uporabniki, ki so se te metode zdravljenja posluževali. Primerna bi bila tudi raziskava med skupino bolnikov, ki je uporabila kristaloterapijo kot dopolnilno zdravljenje in skupino, ki se je posluževala samo uradne medicine.«

Jan (22, študent): »Učinkovitost take metode se da zelo enostavno dokazati prek standardnih znanstvenih postopkov. Na grobo so to poizkusne skupine ljudi z določenimi boleznimi. Nekatere skupine bi se zdravile z alternativno metodo druge se ne bi zdravile. Če bi pri skupinah ljudi, ki se zdravijo opazili izboljšanje stanja bolezni ali celo njeno ozdravitev proti tistim, ki se proti bolezni niso zdravili, bi lahko sklepali, da metoda pomaga obolelim.«

Tina (36, medicinska sestra): »Da, z raziskavami. Testne skupine, analiza učinkov pri uporabnikih in podobno.«

Vlasta (43, socialna delavka): »Da, z raziskavami, spremljanjem podatkov, anketami in analizami.«

Leon (42, ekonomist): »Dokazi, mogoče s statistiko. Spremljanje več let, laboratorijsko preizkušanje raznih dodatkov, ankete pri bolnikih.«

Luka (27, farmacevt): »Za dokazovanje uspešnosti neke metode zdravljenja je zelo dober pristop dvojno slepa randomizirana klinična študija na velikem številu pacientov. Le taka študija nam da dovolj zanesljive podatke o uspešnosti zdravljenja. Glede na to, da se s to metodo lahko meri tako samo ozdravljenje kot tudi lajšanje simptomov, bi se v teoriji dalo dokazati učinkovitost ali neučinkovitost te metode. Od same metode pa je odvisno, kaj bi se pokazalo. Kot pa sem že omenil, bi se znalo zgoditi, da bi bil rezultat mejen - približno enako veliko število uspešno ozdravljenih pacientov kot tudi pacientov, pri katerih metoda ni delovala.«

3.3 SKLEP EMPIRIČNEGA DELA

Glede na izvedene intervjuje lahko sklenem, da je kristaloterapija med ljudmi dokaj poznana, vendar le v opisnem in ne tudi uporabnem smislu. Le malo intervjuvancev se ukvarja s kristaloterapijo, večinoma jih to metodo pozna le bežno ali pa so za njen obstoj le slišali. Učinkovitost metode večinoma pripisujejo psihološkemu dejavniku in ne toliko kristalom samim. Prednost kristaloterapije pred ostalimi alternativnimi

metodami vidi večina v tem, da se jo lahko izvaja kjerkoli in brez pomoči zdravilca, ki bi lahko bil šarlatan.

Glede škodljivosti so intervjuvanci prepričani, da neposredno kristaloterapija ne more škodovati. Največjo škodo lahko povzroči opustitev uradnih postopkov zdravljenja zaradi izvajanja kristaloterapije. Kot škodljive navajajo tudi možne učinke prevar in finančen vidik kristaloterapije. En intervjuvanec je izpostavil pomembnost individualnega pristopa k vsakemu pacientu, kar je tudi ena izmed smernic v znanosti in se odraža skozi natančno definiranje metode. Vendar pa v zapisih o izvajanju teh metod ne zasledimo konkretnih količin in natančnih opredelitev o uporabi glede na pacienta. Večinoma so opredeljene le bolezni, ki jih nek kristal lahko premaga ali pomaga pri simptomih, ne predvidi pa doziranja niti glede na spol, starost in težo.

Glede priznanja kristaloterapije kot uradne metode zdravljenja so si mnenja zopet deljena. Večina bi kristaloterapijo priznala bodisi zaradi večje izbire in informiranosti glede načinov zdravljenja ali zaradi večje kontrole nad uporabo metode. Tisti, ki te metode ne bi priznali, so mnenja, da so za tak korak najprej potrebni dokazi. Zanimivi odgovori so se pokazali pri vprašanju o možnostih dokazovanja učinkovitosti kristaloterapije. Nekateri so predlagali testne skupine ali analize učinkov na paciente, drugim so kot dokaz zadostovala že mnenja uporabnikov te metode o učinkovitosti.

Glede na odgovore intervjujev lahko sklepam, da posamezniki razmišljajo o znanosti, saj so s primeri možnega dokazovanja postregli brez odvečnega razmišljanja in večjih pomislekov. Lahko bi rekli, da ima vsak posameznik izdelano mnenje o tem, kaj zanj pomeni znanost in čeprav se ti koncepti od osebe do osebe razlikujejo je opaziti nek splošen konsenz glede okvirnega pojma znanosti. Prav tako gre opaziti zanimanje za alternativno medicino, čeprav se je sami ne poslužujejo.

Za natančnejše podatke, ki bi jih lahko posplošili širše, bi potrebovali večjo skupino intervjuvancev, ki bi bili izbrani po točno določenih kriterijih. To pa ne pomeni, da je raziskava, ki sem jo izvedla, slaba, saj lahko ponudi dobre smernice pri načrtovanju in izvedbi konkretnije raziskave na to temo.

4 ZAKLJUČEK

V nalogi sem se ukvarjala s tem ali je kristaloterapija alternativna znanost ali ne, vendar sem skozi nalogo ugotovila, da je bolj pravo vprašanje ali bi lahko bila in ne če že je.

Najprej sem predstavila sam pojem in nekatere metode kristaloterapije, ki so danes v uporabi. O kristaloterapiji se je skozi čas nabralo kar nekaj literature in zapisov, pa tudi arheoloških najdb, kjer so na primer faraoni bili obdani s kristali. Kljub množici zapisov pa gre večinoma bolj za prepisovanje že odkritih učinkov kot zapisovanje na novih odkritij. Šele v 20. stoletju se pojavijo prvi dokazi avre, ki nam podajo bolj znanstven pogled na obravnavano temo. Vendar se kljub laboratorijsko izvedenim dokazom pojavljajo nekateri dvomi o veljavnosti rezultatov. Tako pridemo do zaključka, da nekih dokazov, ki bi kristaloterapijo uvrščali v moderno znanost ni. Zato sem v nadaljevanju poskušala ugotoviti ali ima vsaj kakšne vzporednice z znanostjo. Izkazalo se je, da je bližje vsakdanjemu izkustvu kot znanosti.

Ker me je zanimalo mnenje javnosti o tej metodi in o možnostih dokazovanja, sem izvedla še pol-konstruiran intervju, ki mi je omogočal poglobljen vpogled v mnenja intervjuvancev. Večina intervjuvancev ima pozitivno mnenje o kristaloterapiji in se njenih metod še niso posluževali. Zanimalo me je tudi mnenje glede vprašanja, ki se mi je porajalo že na začetku naloge, torej ali je kristaloterapija lahko škodljiva.

Zanimivo se mi zdi predvsem dejstvo, da nihče ni pomislil, da bi bila metoda lahko škodljiva zaradi metode same. Večinoma so izpostavili njeno posredno in neposredno škodljivost. In prav na to sem tudi opozarjala že v začetku te naloge. Večina javnosti, tudi del, ki se ukvarja s to metodo, je preslabo obveščena o njenih potencialnih škodljivih učinkih. Prav zaradi tega bi si zaslužila poglobljeno obravnavo in dokazovanja, saj najdemo več zapisov, ki opozarjajo pred škodljivostjo metode. Čisto možno je namreč, da nekdo v dobri veri škoduje svojemu zdravju in se tega sploh ne zaveda. Seveda je to možno le, če kristali res oddajajo določene frekvence oziroma so »živi«. Te stvari pa bi bilo smotrno raziskati.

Nekoliko so me presenetila razmišljanja intervjuvancev glede možnosti dokazovanja, saj so imeli dokaj konkretne predloge in izdelano mnenje o tej temi. To me vodi k

sklepu, da je znanost oziroma razmišljanje o njej prisotna v vsakdanjiku. Prav tako bi lahko rekla, da je za posameznika pomembno znanstveno dokazovanje, saj se s podanimi dokazi večja zaupanje v neko metodo. To potrjuje tudi tezo, da je znanost danes neka ideologija o kateri ne dvomimo in vanjo brezpogojno verjamemo. Kar znanstveno dokažemo je tako dobro, kar pa ne moremo dokazati pa nima večje teže. Sicer moram še enkrat poudariti, da je glede na vzorec nemogoče sklepati širše, vendar nam je raziskava vseeno podala nekatere smernice za morebitno ponovno raziskovanje.

V nadaljnjih raziskavah bi bilo potrebno izvesti več intervjujev na širšem območju Slovenije. Tako bi dobili realno sliko o mnenju Slovencev glede kristaloterapije. Mogoče bi bila primerna tudi anketa, vendar bi nam ponudila bolj površinski vpogled v mnenja anketirancev, saj le-ti ne bi mogli razviti debate. Zato menim, da bi bila najprimernejša metoda za večjo raziskavo pol-konstruiran intervju, le na večjem in dobro izbranem vzorcu.

Menim, da bi morali kristaloterapijo preučiti z vidika nje same in ne z vidika znanosti, saj bi le na tak način dobila možnost priti do nekih zaključkov. Kot že omenjeno, nekaterih metod namreč ni smotrno preučevati z vidika znanosti, saj nimajo nekih skupnih smernic in lastnosti. Kristaloterapijo bi morali raziskati in dokazati njeni praktikanti ali vsaj nekdo, ki bi se s to metodo predhodno dobro seznanil.

Smiselno se je vprašati: Smo res svobodna družba ali smo svobodni le 'na papirju'? Ali ne bi bilo pošteno, da se vsakdo samostojno odloči za metodo zdravljenja kateri verjame? Za vsa svoja dejanja smo odgovorni, vsako naše dejanje nosi določene posledice in prav na temu naj bi temeljile naše pravice. Že res, če prekršimo zakon za to plačamo in se ne moremo zagovarjati na to, da pač nismo bili sposobni sprejeti boljše odločitve. Pred zakonom smo namreč vsi enaki in enakopravni. Po drugi strani nam možnost odgovornega odločanja glede zdravljenja odreka država, saj nam ne da prave možnosti izbire. Velikokrat slišimo, da je moderna medicina privilegirana, saj je edina, ki ščiti zdravje. S tem ko izberemo alternativno medicino si namreč lahko škodujemo, na tem področju smo namreč neuki in potrebujemo nekoga, ki nam pove kaj je prav in kaj ne. Torej le ne odločamo svobodno o vsem?

Menim, da je le vprašanje časa, kdaj se bodo ljudje bolj kritično lotili obravnave znanosti. Ko se bo to zgodilo, bo znanost izpostavljena velikim pritiskom in zato primorana ponovno legitimirati njeno premoč. V tem trenutku bodo dobile priložnost tudi alternativne metode, ki se bodo lahko postavile ob bok znanosti in v pošteni tekmi pokazale katera je boljša. V bistvu se to v manjši meri že dogaja. Ko pridemo do vprašanj o kloniranju, genetskih spremembah in podobno javnost kritično nastopi proti znanosti. Takrat od nje zahteva legitimizacijo takega početja. A do trenutka, ko bo znanost izpostavljena zares velikem pritisku javnosti, ob katerem se bo morala odločno nastopiti in braniti svoja stališča, bo minilo še kar nekaj časa.

5 LITERATURA

- Barry, Christine Ann. 2006. The role of evidence in alternative medicine: Contrasting biomedical and anthropological approaches. *Social Science & Medicine* 62: 2646–2657. Dostopno prek: <http://dcscience.net/barry-2006.pdf>. (30. december 2008).
- Bernard, H. Russell. 2000. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks: SAGE.
- Emoto, Masaru. 2004. *Sporočilo vode*. Ljubljana: Sanje.
- Feyerabend, Paul. 2007. *Spoznanje za svobodne ljudi*. Ljubljana: Krtina.
- Fernie, William T. 1997. *Precious Stones: For Curative Wear, Other Remedial Uses and Likewise the Nobler Metals*. Whitefish: Kessinger Publishing.
- Gavez, Gorazd. 1997. *Uporabne zanimivosti iz sveta kristalov: o ajurvedi in astrologiji, o kristaloterapiji, o vplivih lune*. Ljubljana: Orbis.
- Giddens, Anthony. 1989. *Nova pravila sociološke metode*. Ljubljana: ŠKUC.
- Inglis Brian in West Ruth. 1986. *Alternativna medicina*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Jonas, Wayne B. 2002. Policy, the Public, and Priorities in Alternative Medicine Research. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 583: 29-43.
- Kerr, Paul F. 1993. Memorial of George Frederick Kunz. *The American mineralogist* 18 (3): 91-94. Dostopno prek: http://www.minsocam.org/ammin/AM18/AM18_91.pdf. (11. november 2008).
- *Kirlian Photographics* . 2008. Dostopno prek: <http://www.fullspectrum.org.uk/kirlianphotographics/default.asp>. (15. november 2008).
- *Kirlian Photography*. 2008. Dostopno prek: <http://kirlianlab.com/>. (30. december 2008).
- Kozjek, Damijan. 2003. *Od geologije do kristalografije*. Kranj: samozaložba.
- Kunz, George Frederick. 1905. *The curious lore of precious stones*. New York: Dover publications Inc.
- Kuzman, Jože in Jure Kuzman. 1997. *Opal*. Slovenske Konjice: samozaložba.

- *LN Magazin*. 2008. Dostopno prek: <http://www.lunin.net/Magazin/Avtorji/2924/?avtor=1>. (25. december 2008).
- Lopes, Elke. 1994. *Ezoterično zdravljenje s kamni*. Ljubljana: Orbis.
- Mali, Franc. 2002. *Razvoj moderne znanosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Morningstar Verner-Bonds, Lilly. 2004. *Ayurveda & energy healing*. London: Lorenz Books.
- Parusnikova, Zuzana. 2002. Integrative medicine: partnership or control? *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences* 33 (1). Dostopno prek: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VHP-45BXKS2. (30. december 2008).
- *Pliny The Elder*. 2008. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Pliny_the_Elder#The_Natural_History. (30. december 2008).
- Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec. 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Popper, Karl Raimund. 1998. *Logika znanstvenega odkritja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Pretner, Tadej. 2005. *Minerali, zdravje, duhovnost*. Litija: Pretner s.p.
- --- 2008. *O meni*. Dostopno prek: <http://www.tadej-pretner.com/o-meni,21.html>. (25. december 2008).
- Rossi, Paolo. 2004. *Rojstvo moderne znanosti v Evropi*. Ljubljana: Založba.
- Siahpush, Mohammad. 2000. A Critical Review of the Sociology of Alternative Medicine: Research on Users, Practitioners and the Orthodoxy. *Health* 4 (2): 159-178. Dostopno prek: <http://hea.sagepub.com/cgi/content/abstract/4/2/159>. (30. december 2008).
- Turnšek, Radionika. 2005. *Kristaloterapija*. Dostopno prek: <http://www.antikom.si/turnsek/kristaloterapija.htm>. (15. oktober 2008).
- Ule, Andrej. 2006. *Znanost, družba, vrednote*. Maribor: Aristej.
- Virtue, Doreen. 2005. *Kristaloterapija: kako ozdraviti in okrepiti življenje z energijo kristalov*. Ljubljana: Govinda.

- Visvanathan, Shiv. 2006. Alternative Science. *Theory, Culture & Society* 23: 164 - 169. Dostopno prek: <http://tcs.sagepub.com/cgi/content/abstract/23/2-3/164>. (30. december 2008).
- Walliman, Nicholas S. R. 2006. *Social Research Methods*. Thousand Oaks: SAGE.

6 PRILOGA

Matej, 24 let, študent

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Dobro, človek mora vedno imeti na razpolago več možnosti za svoje zdravljenje in verjamem da veliko ljudem pomagajo tudi alternativne rešitve. Sam pa se še nisem poslužil te metode.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Ne poznam, si pa predstavljam za kaj gre. Nekaj je po mojem definitivno na tem in zagotovo oddajajo neko frekvenco ti kristali. Verjamem, da lahko blagodejno vplivajo na naše počutje, poleg tega pa je še vedno prisoten placebo efekt.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Enako kot o alternativni medicini na splošno, ljudje bi mogli imeti vedno več opcij na voljo, verjamem da se lahko alternativne metode kombinirajo s klasično medicino. Sem pa mnenja, da ni boljšega od preventive.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Ne, ne vidim razloga, da bi lahko škodljivo vplivala. Če je posameznik negativno nastrojen proti tej metodi, je verjetno sploh ne uporablja.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Potem ne bi bila več alternativna medicina, ne?

b) Seveda ne bi bila več alternativna medicina, ampak to ni smisel kristaloterapije da je alternativa temveč da zdravi.

Ogromno zadev izvira iz naših glave, naše psihe in sam ne vidim negativnih posledic razen za proračun seveda. Kot pravim pacientu je treba ponuditi čim širši spekter možnosti in naj se sam odloča, predvsem pa naj kombinira.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Ko sem postal pozitiven človek iz negativnega, se to ni kaj prida poznalo na meni, je pa občutek ki ga doživljam vsaki dan nepozaben. Menim, da bi pozitivne učinke lahko pokazali oz. povedali pacienti ki so šli skozi to metodo in občutijo oz. doživljajo stvari drugače.

b) Torej smatrate izkušnje ljudi kot dokaz?

Če bi se s temi zadevami ukvarjali preventivno, bi bil efekt dosti boljši in večji, seveda.

Elena, 27 let, tržni analitik

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Ne zaupam povsem tej metodi zdravljenja, zaradi številnih negativnih objav v medijih, neuspešnih poskusov zdravljenja na tak način. Npr. spomnim se na Drnovška, na zdravnika iz Nemčije, ki so mu vzeli licenco, ... po drugi strani pa se mi zdi, da lahko tudi koristi, ampak le v obliki samopomoči, da si pač sam skušaš pomagat pri zdravljenju npr. meditacija, sproščanje na različne načine, zdrava prehrana, gibanje, predvsem izogibanje stresu... ko pa slišim o kakih zdravilcih, pa sem skeptična, ker mojo mamco je en tip čisto zafural z neko masažo hrbtenice.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Kristaloterapije ne poznam, samo mislim si lahko kako poteka ta metoda zdravljenja, mogoče sem sodijo tudi tisti kamenčki obeski, ki naj bi povlekli negativno energijo iz telesa? Jaz si nekako tako to predstavljam..., pa da ti po hrbtu polagajo kake kristalčke in naj bi to sproščalo, samo se mi zdi, da to deluje bolj na psiho, da misliš da pomaga, v resnici pa ne. Smo pa na enem sejmu te kamne kupili, vsakemu enega in moja mama je ful verjela v to, moj oče pa ni hotu pol nosit.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Deljeno. Pozitivno zaradi možnosti izbire, negativno pa zaradi možnih zlorab.

**4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje?
Na kakšen način?**

Škodit verjetno ne more, ampak se mi zdi, da tukaj lahko nekateri masno zaslužijo s prodajo teh kamnov. Bbolan človek bo preizkusil vse možne metode, samo da pomaga. Kristaloterapija ne more negativno vplivati na zdravje, kvečjemu ima lahko pozitivne učinke in negativne na denarnico.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Dokler nimamo dokazov o učinkovitosti metode na neke simptome oz. obolenje do takrat lahko take metode uporabljamo zgolj kot dopolnilo nekim znanim postopkom, razen seveda če ne gre za neko lažjo težavo npr. prehlad, ki bi jo tudi brez zdravljenja premagali

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Mislím, da bi morali narediti znanstveni preizkus o učinkovitosti. Kako pa ne vem.

Luka, 27 let, programer

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Alternativno medicino vidim v najrazličnejših primerih kot dopolnitev uradnih metod. Sicer imamo na tem področju probleme z izvajalci storitev alternativne medicine, saj ne vemo komu naj zaupamo - je pa tudi pri uradni medicini podobno.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Poznam.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Pozitivno.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Mislim, da metoda ni škodljiva, saj se uporabljajo naravni materiali kot so kamni in kristali, ki nas že tako obdajajo in so bili na našem planetu že pred nami.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Pri priznanju alternativnih metod zdravljenja gre predvsem za miselnost in odnos "uradnih" zdravnikov do teh metod, ki navadno ne želijo svojih postopkov dopolniti tudi s temi metodami.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Dokazovanje pri takih primerih, kjer imamo več spremenljivk je vedno zahtevno... Trenutno nimam ideje kako bi se takega problema učinkovito lotil.

Jan, 22 let, študent

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Kolikor vem, alternative metode zdravljenja niso znanstveno dokazane in medicinsko testirane metode. Sicer je lahko včasih mogoče kje dobiti informacijo o študijah, ki bi uspešnost alternativnih metod zdravljenja zagovarjale oziroma dokazovale, nikjer pa ni moč dobiti študij o dokazih, ki bi bili znanstveno potrjeni, kako, oziroma zakaj te metode učinkujejo na določeno bolezen. Izjeme so hipoteze o placebo učinku na bolnike, kateri lahko izboljša splošno dobro počutje osebe in tako lahko dvigne kvaliteto življenja. Sam placebo učinek pa je v praksi zelo težko dokazljiv in zato so te hipoteze daleč od znanstveno potrjene teorije. Po vsem tem lahko rečem, da sam zelo skeptičen do posrednih pozitivnih učinkov alternativne medicine in njenih metod zdravljenja do točno določenih bolezni, dopuščam pa možnost, da zaradi placebo učinka lahko osebi pomaga k splošnem dobrem počutju.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Za to vrsto alternativne metode zdravljenja sem že slišal, ne poznam pa kako poteka sam postopek zdravljenja oziroma terapijo ter načel po katerih bi ta metoda delovala in katere bolezni ali obolenja bi zdravila.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

O tej metodi imam tako mnenje kot o vseh ostalih metodah alternativne medicine. Do nje sem zelo skeptičen predvsem, ker znanstveno ni dokazana njena učinkovitost in delovanje. Sicer pa verjamem, da če temu ne bi bilo tako, bi ta metoda postala del splošne medicine, izvajala bi se kot neka standardna metoda zdravljenja bolnikov. Posledično o njej kot alternativni metodi, sploh ne bi govorili.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Menim, da neposredno sama metoda ni škodljiva zdravju. Škodljiva lahko postane, če nek bolnik v prepričanju, da ga bo ta metoda, ali bilo katera metoda alternativne medicine, pozdravila določene bolezni ali obolenja, opusti metode zdravljenja standardne medicine. Tako zelo ogrozi ozdravitev ali celo povzroči poslabšanje stanja bolezni.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Nobene metode zdravljenja ni mogoče priznati kot učinkovite, dokler nimamo dokazov o njeni učinkovitosti pridobljenih po običajnih znanstvenih postopkih. Ker omenjena metoda ne izpolnjuje zgornjega pogoja, tudi ni uradno priznana in če bi se jo kot tako priznalo, bi po mojem mnenju to bila velika napaka. Ker vsi kdaj zbolimo, bi lahko to napako plačali vsi z lastnim zdravjem.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Učinkovitost take metode se da zelo enostavno dokazati prek standardnih znanstvenih postopkov. Na grobo so to poizkusne skupine ljudi z določenimi boleznimi. Nekatere skupine bi se zdravile z alternativno metodo druge se ne bi zdravile. Če bi pri skupinah ljudi, ki se zdravijo opazili izboljšanje stanja bolezni ali celo njeno ozdravitev proti tistim, ki se proti bolezni niso zdravili, bi lahko sklepali, da metoda pomaga obolelim.

Lahko pa bi postavili še eno skupino ljudi, katera bi se zdravila s standardno medicino, tako bi lahko primerjali učinkovitost alternativne metode s standardno.

Irena, 24 let, študentka

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Alternativne medicine se ne poslužujem, bi pa najbrž se je, če bi mi preostala samo ta možnost oziroma če bi se mi ta možnost zdela bolj vabljiva kot ostale. Npr. v kolikor uradna medicina ne bi poznala rešitve mojega problema.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Da, s kristaloterapijo sem bežno seznanjena, ne morem pa trditi, da sem dober poznavalec te metode.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Moje mnenje je, da v kolikor verjameš v to, da ti bo pomagala, ti tudi bo, saj je človeška psiha izredno močna. Če pa v to ne verjameš, pa ne vidim razloga zakaj bi sploh poskušali s tovrstnim zdravljenjem.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Po mojem mnenju kristaloterapija skorajda ne more negativno vplivati na zdravje. Nevarnost obstaja le, če bi zaradi nepoučenosti vnašali v svoj dom škodljive snovi. Lahko tudi negativno vpliva na medosebne odnose v kolikor se okolica ne strinja z našim početjem, kar zopet vpliva na našo psiho in rezultat zdravljenja

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Mislím, da bi kristaloterapija morala postati alternativna metoda zdravljenja saj je, po mojem mnenju, na podobni ravni kot ostale alternativne metode zdravljenja - glede učinkovitosti in dokazljivosti je mogoče celo bolj varna kot nekatere druge uradno priznane metode, ker ne zahteva vnašanja "sumljivih" snovi v sistem.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Učinkovitost te metode je nadvse težko dokazljiva, saj se vsak neuspeh lahko pripiše pomanjkanju zaupanja v metodo, premajhni koncentraciji med zdravljenjem, slabim kamnom, premajhni odprtosti za zdravljenje...uspeh pa tudi ni nujno rezultat tovrstnega zdravljenja, lahko je bolezen psihosomatska, lahko je izginila naključno, lahko da so pomagala zdravila klasične medicine, lahko, da je olajšanje samo iluzija, ker pacient želi tako verjeti...možnosti je neskončno. Skratka, menim, da je dokazovanje učinkovitosti nadvse problematična zadeva. Sploh, ker metoda vključuje psiho udeleženca, kar pa je potem težko nadzorovati pri testiranju testne in kontrolne skupine.

Leon, 42 let, ekonomist

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Sem za, ampak v kombinaciji z medinsko stroko.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Da, sem že slišal za to zdravljenje.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Če bolniku vsaj malo pomaga, sem mnenja, da je ta metoda dobra.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Škodljiva je po mojem mnenju le v primeru, da opustiš zdravljenje strokovne medicine.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Da, priznal bi vse alternativne metode, saj se veliko ustrezno strokovno izobraženih zdravnikov – specialistov ukvarja tudi z alternativno medicino.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Dokazi, mogoče s statistiko. Spremljanje več let, laboratorijsko preizkušanje raznih dodatkov, ankete pri bolnikih.

Vlasta, 43 let, socialna delavka

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Jo sprejemam kot dopolnitev uradni medicini.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Sem že slišala, ne poznam podrobnosti.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Pozitivno, doprinese k sprostitvi, dobremu počutju in izboljšanju zdravja.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

V kolikor se gre v skrajnosti in se zaradi te metode opusti zdravljenje po uradni medicini.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Zakaj pa ne, vendar samo kot dopolnilno metodo zdravljenja.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Da, z raziskavami, spremljanjem podatkov, anketami in analizami.

Tina, 36 let, medicinska sestra

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Zdi se mi dobra rešitev kot pomoč pri zdravljenju določenih bolezni.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Imam lastno izkušnjo z zdravljenjem alergije in mislim, da pomaga pri zdravljenju.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Pozitivno, saj je pri meni izzvala boljše počutje.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

V nobenem primeru ne more negativno vplivati na zdravje.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Da, kot pomoč pri klasičnem zdravljenju. Vendar pa ne kot samostojno metodo.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Da, z raziskavami. Testne skupine, analiza učinkov pri uporabnikih in podobno.

Iztok, 55 let, tržni inšpektor

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini

To področje zdravljenja osebno ne poznam, mislim pa, da ima predvsem psihološki učinek na bolnika.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Zdravljenja s kristali ne poznam. V bistvu prvič slišim za kaj takega.«

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Tudi ta metoda ima po mojem mnenju psihološko delovanje na bolnike.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Verjetno ta metoda ni škodljiva, če ima bolnik pozitivno mnenje o njeni učinkovitosti.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Da, s tem bi preprečili tiste alternativce, ki svoje delo ponujajo le v zaslužkarske namene.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Z anketiranjem ljudi, ki so se posluževali teh metod in ugotavljanjem pozitivnih in negativnih učinkov

Slavica, 45 let, medicinska sestra

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Sprejemam jo le kot dopolnilo k uradni medicini.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Poznam iz literature.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Tako kot vsaka alternativna metoda ima tudi ta metoda pozitivne in negativne učinke, odvisno od uporabnika, ki jo uporablja in koliko je seznanjen z zdravljenjem.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Če zaradi kristaloterapije pacient opusti zdravljenje po uradni medicini je seveda to lahko škodljivo zdravju.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Uradno bi morali priznati tako to metodo kot tudi ostale metode alternativne medicine, saj bi tako prihajalo do manjših nepravilnosti pri zdravljenju in ne bi nekateri neupravičeno služili na račun nevednosti uporabnikov.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Metodo se da dokazati z analizami med uporabniki, ki so se te metode zdravljenja posluževali. Primerna bi bila tudi raziskava med skupino bolnikov, ki je uporabila kristaloterapijo kot dopolnilno zdravljenje in skupino, ki se je posluževala samo uradne medicine.

Tončka, 79 let, upokojenka

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Ma tako. Bolj verjamem zdravnikom, ostalim pa manj. Ker je veliko šarlatanov, ki želijo le zaslužiti.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Ne poznam čisto, vem da se gre za nošenje kamnov recimo na verižici in prstanih ali pa polaganje kamnov na obolela mesta. Kaj več pa ne vem.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Pozitivno. Ko smo bili majhni so nam dali po piku čebele kamen na obolelo mesto in je pomagalo. Tudi za nekatere druge težave smo uporabljali kamenje, vendar se ne spomnim več za kaj, niti kakšno kamenje.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Ne. Mislim da ne, ker je to vse naravno.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Ne. Mislim, da lahko edino zdravniki zdravijo ljudi, ostali pa ne. Sicer je to zdravljenje včasih pomagalo, vendar včasih ni bilo zdravil in znanja, ki ga imamo danes. Takrat smo bili veseli, če je kaj pomagalo, danes ni več tako.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Ja, če se človek dobro počuti potem to deluje in tudi če se samo sprostiš ob uporabi potem je to po mojem mnenju dokaz za učinkovitost.

Jože, 63 let, upokojenec

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Ma moje mnenje je tako, da vsaka ta metoda ima pomen. In če ti verjameš v to verjetno tudi ozdraviš. Ampak moraš verjet v to metodo, sicer ne.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Je ne poznam prav dobro, ampak slišim o teh kamnih, da si jih polagajo na telo ali pa nosijo kot nakit. Originalne kristale in navadne kamne, se s tem masirajo, to sem že slišal, ma probal pa nisem.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Moje mnenje je kot o ostalih metodah, da verjetno nekaj pomaga. Samo mora bit nekdo ki se s tem ukvarja medicinsko poučen.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Ne. Lahko da ne pomaga, ampak tudi škoduje ne, ker je vse v psihi

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Ja, ker je dobro imeti izbiro.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Dokazat se da, če je več ljudi, ki so to poskusili oz. to delali in s to metodo uspeli potem je to res. Morali bi pogledat primere za nazaj in preučit.

Maja, 28 let, brezposelna oseba

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

O alternativni medicini kot metodi imam pozitivno mnenje, niso mi pa všeč šarlatani in o njih nimam pozitivnega mnenja. Drugače mi je alternativna medicina bolj všeč kot uradna, saj pomaga ljudem brez kemije, kot uradna medicina.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Mi je poznano in se s tem tudi ukvarjam.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Všeč mi je, ker si lahko pomagam brez zdravil, uradni medicini pa ne zaupam. Všeč mi je ker lahko to metodo sama izvajam in se s tem izognem šarlatanom.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Ne, po mojem mnenju ne. Ker mi še ni nikoli škodovala, pa čeprav se je že nekaj let poslužujem.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Ja. Ker se mi zdi prav, da bi lahko imeli ljudje več možnosti izbire. Da bi že ob boleznih bili seznanjeni z vsemi metodami. Pa tudi financirano bi moglo biti iz zavarovanja kot uradna medicina.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Po mojem mnenju se da. Imeli bi lahko 2 testni skupini, ena bi se zdravila s kristali, druga z uradno medicino. Na koncu bi pogledali koliko ljudi iz vsake skupine je ozdravelih in kakšne stranske učinke imajo. Če bi bilo število zdravih ljudi približno enako, vendar bi tisti z uporabo uradne medicine imeli več stranskih učinkov bi bil to dokaz, da je kristaloterapija bolj učinkovita.

Silva, 68 let, upokojenka

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Menim, da so alternativne metode bolj uspešne od klasične medicine. Sama sem se posluževala različnih metod in se po njih boljše počutila.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Mi je poznano, nekaj kristalov imam tudi sama.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Menim, da je metoda dobra, ker si lahko vsak pomaga sam praktično doma. Zame je še posebej pomembno, saj sem odvisna od prevozov in težko grem v vsakem trenutku k nekemu drugemu. Tako pa če me boli glava primem kristal in vizualiziram kar doma v sobi.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Absolutno ne. Kristali so naravni del Zemlje.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Seveda, tako bi končno postavili neka pravila in se znebili sleparjev.

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Se da. Že po sebi opažam učinke na moje telo, verjetno tudi ostali, ki to metodo prakticirajo, samo nekdo bi moral zbrati vse te odzive pacientov na kup.

Luka, 27 let, farmacevt

1) Kakšno je vaše mnenje o alternativni medicini?

Namen medicine, klasične oziroma uradne ter alternativne, je ozdraviti bolnika, zdraviti bolezen ali lajšati simptome bolezenskega stanja, v katerem se je dotična oseba znašla. Čeprav smo bili v zadnjem stoletju priča zelo intenzivnemu porastu uradne medicine, pa so področja, kjer le-ta še vedno odpove. V določenih situacijah lahko alternativna medicina zakrpa te praznine in omogoči bodisi ozdravljanje ali vsaj izboljšanje stanja bolnika.

2) Poznate kristaloterapijo oz. zdravljenje s kristali?

Izkušenj s tega področja nimam, ne s strani zdravitelca ne s strani pacienta. Nekaj sem o njej izvedel iz knjig, člankov, nekaj pa tudi iz pogovorov z ljudmi, ki se s tem bolj intenzivno ukvarjajo.

3) Kakšno je vaše mnenje o tej alternativni metodi zdravljenja?

Področje se mi zdi premalo znano, da bi o njem lahko podal objektivno mnenje. Privrženci ga zelo hvalijo, nekih objektivnih podatkov pa še nisem zasledil, tako da bi se o tej metodi težko izrazil bolj specifično. V službi je posebej ne izpostavljam, hkrati pa nikogar ne odvracam od nje, razen če presodim, da so težave bolj primerne za obravnavo s katero od klasičnih metod zdravljenja.

4) Ali menite da je metoda lahko škodljiva oz. negativno vpliva na zdravje? Na kakšen način?

Že Paracelsius je dejal, da ni nobena stvar strupena in hkrati ni nobena brez strupa, njena strupenost je odvisna le od doze. To velja povsod, tudi pri tej metodi. Vsak bolnik zahteva individualne pristop. Tako lahko nekaterim določene metode zdravljenja bolj ustrezajo kot druge. Pomen pravilne diagnoze bolnika je vedno ključen za samo uspešnost in neuspešnost zdravljenja. Hkrati je pomembno tudi spremljanje bolnikovega odzivanja na zdravljenje in zdravljenje ter metode prilagajati temu. Vsaka metoda, ki je dokazano koristna, lahko ob pravilni rabi zdravi in pozdravi. Hkrati pa lahko taista metoda ob rabi v napačni situaciji, ali v napačni obliki ali pa zgolj malomarno izvedena, privede do poslabšanja stanja. Menim, da kristaloterapija ni na tem področju nič drugačna od ostalih metod.

5) Ali menite, da bi morali to metodo zdravljenja uradno priznati? Zakaj?

Poleg tega vprašanja se je potrebno tudi vprašati, ali si tako priznanje sploh želite. Kajti uradno priznanje zahteva znanstven pristop k dokazovanju varnosti in učinkovitosti metode. Tak pristop pa lahko v končni fazi pripelje bodisi do priznanja ali pa do popolne zavrnitve metode. V kolikor bi bilo nesporno dokazano, da je metoda učinkovita in varna, poznano in definirano njeno območje zdravljenja, hkrati pa postavljeni tudi zakonski okviri, ki bi omogočali pregled nad zdravitelci, ter statistiko uspešnosti/neuspešnosti zdravljenja, bi vsako alternativno metodo z veseljem sprejel

6) Se vam zdi, da se da dokazati učinkovitost te metode? Kako?

Za dokazovanje uspešnosti neke metode zdravljenja je zelo dober pristop dvojno slepa randomizirana klinična študija na velikem številu pacientov. Le taka študija nam da dovolj zanesljive podatke o uspešnosti zdravljenja. Glede na to, da se s to metodo lahko meri tako samo ozdravljenje kot tudi lajšanje simptomov, bi se v teoriji dalo dokazati učinkovitost ali neučinkovitost te metode. Od same metode pa je odvisno, kaj bi se

pokazalo. Kot pa sem že omenil, bi se znalo zgoditi, da bi bil rezultat mejen - približno enako veliko število uspešno ozdravljenih pacientov kot tudi pacientov, pri katerih metoda ni delovala. Tej opciji govori v prid tudi to, da uspešnosti ali neuspešnosti kristaloterapije še vedno niso dokazali.